

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

MEZINÁRODNÍ OBCHOD NA STRÁNKÁCH OBZORU
NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO V LETECH 1914-1938

Bakalářská práce

Autor: Vendula Freundová

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Řezník, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Mezinárodní obchod na stránkách Obzoru národohospodářského v letech 1896 - 1914“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala PhDr. Jiřímu Řezníkovi, Ph.D. za vedení a cenné připomínky.

Obsah

I. Úvod	6
II. Mezinárodní obchod za války	8
II. 2. Válka a mezinárodní vztahy	8
II. 2. Export a import za války	11
II. 3. Celní politika	15
II. 4. Legislativa	16
II. 5. Doprava	17
III. Mezinárodní obchod po válce	19
III. 1. Dopravní situace.....	19
III. 2. Celní politika.....	22
III. 3. Vývoj měny	25
III. 4. Hospodářské podmínky.....	30
III. 5. Krize	34
III. 6. Legislativa	38
III. 7. Export československých produktů.....	43
III. 8. Import do Československa	49
IV. Kvantitativní analýza článků zaměřených na mezinárodní obchod na stránkách ON	54
V. Závěr	55
VI. Summary.....	58
VII. Seznam pramenů a literatury	59
VIII. Přílohy.....	60

I. Úvod

Obzor národohospodářský periodikum (dále ON) vycházející od roku 1896 za podpory akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, je časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálně-politickým. Obsahuje články, zprávy a rozhledy, Věštník Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách, Věštník Spolku funkcionářů československého peněžnictví a rubriku Knihy a časopisy. Články jsou na pokračování a prostupují celým ročníkem. Většina článků je založena na autorově vlastním subjektivním vnímání dané situace. Rozhledy jsou krátké aktuální zprávy informačního charakteru, podávající hlášení o širokém spektru událostí za dané období. Jsou rozděleny na zprávy obecné a zprávy sociální, které se zabývají zejména otázkou nezaměstnanosti, vystěhovalectvím a pracovními podmínkami.

Během let dochází ke změnám ve vedení, se kterými souvisí změny formátu a obsahu, které s sebou nesou také navyšující počet stran. Rok 1925, byl posledním rokem profesora národohospodářství Josefa Grubera, který náhle zemřel dne 4. května. Gruber vedl ON od jeho počátků v roce 1895 a usilovně bojoval o to, aby mu v zemi vyjednal solidní pozici, jaká mu právem náležela. Psal převážně hospodářské a sociální rozhledy, kde bystře sledoval domácí i zahraniční jevy. Nejednalo se pouze o suché konstatování a reflexi událostí. Gruber ke všem otázkám ihned zaujal své pevné stanovisko, jak po stránce vědecké, tak etické. Prezentoval své názory jasně, výstižně a bez cenzury. Jeho životní motto bylo dle Horáčka „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*,“ tedy „*Plato je můj přítel, ale pravda je větší přítel*“.¹ Gruber přispíval téměř do každého čísla také svým článkem. Obzor národohospodářský se stal pod jeho vedením „literárním střediskem těch, kteří tvořili národohospodářskou školu Bráfovu“ (Schuster, Matys, Živanský),² a řady dalších významných profesorů (Engliš, Mildschuch, Hodáč, Basch, Dvorský).³ V jeho řídicí funkci ho posléze vystřídal František Hodáč a v závěru analyzovaných let pak Vladimír Klimecký.

Mezinárodní obchod je ovlivňován řadou vzájemných vazeb a každá sebemenší změna ho může znatelně ovlivnit. ON se snaží podrobně informovat o válečném vývoji

¹ HORÁČEK, Cyril. *Josef Gruber*. Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. s. 194.

² HORÁČEK, Cyril. *Josef Gruber*. Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. s. 195.

³ HORÁČEK, Cyril. *Josef Gruber*. Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. s. 195.

Rakouska-Uherska a poválečném stavu Československa v rámci světového trhu. Pozornost je věnována také ostatním státům, jejich legislativě, finanční situaci, celní politice, krizím či změnám v oblasti hospodářství.

Cílem mé bakalářské práce je určit do jaké míry dokázal ON popsat jevy působící na mezinárodní obchod. Využiji k tomu metodu analýzy. Budu primárně pracovat s články a rozhledy, které poskytuje Obzor národohospodářský v letech 1914-1938. Subjektivní názory jednotlivých autorů následně srovnám se sekundární literaturou a určím případné odchylky ve výkladu dané skutečnosti. Svou práci zakončím kvantitativní analýzou, kde se zaměřím na procentuální zastoupení článků týkajících se mezinárodního obchodu v rámci všech článků, publikovaných v daném ročníku.

II. Mezinárodní obchod za války

II. 2. Válka a mezinárodní vztahy

Podle Schustera (rakouský a český národohospodář a politik) nešlo v první světové válce jen o vojenské boje. Státy se snažily znevýhodnit pozici protivníka také prostředky hospodářskými, zejména všeobecnou blokadou. Pro první světovou válku je charakteristické postupné vyčerpání zásob. Z tohoto důvodu byla nutná veřejnoprávní úprava výroby a spotřeby, která měla za úkol rozvrhnout zásoby tak, aby bylo možné si s nimi vystačit co nejdéle.⁴

ON se během válečných let zabýval zejména otázkou, zdali budou po skončení války hospodářské styky obnoveny nebo bude po válce následovat další válka - válka hospodářská? Bude po válce potřeba přeorientování obchodních cest a obchodní politiky? Řada autorů ON zastává názor, že nové hospodářství už na to předválečné nikdy nenaváže. Znehodnoceny totiž nebyly jen vztahy mezi státy, ale i státy samotné. Oslabení jedněch, posílilo druhé. Znehodnocení peněz vedlo k vzestupu cen, došlo k zhoršení řemesla a velkým výkyvům v zemědělství.

Na druhou stranu zůstala hospodářská soustava svým způsobem nepozměněná, protože v ní i nadále fungovaly provozovací soustavy v zemědělství a práce-dělný velkopřmysl. Přežívaly pak zejména vzájemné hospodářské vztahy za nezbytným odběrem surovin ze zemědělských krajín a zemí.⁵

Ve válce se také objevila populační rozdílnost mezi jednotlivými státy, která měla dopad na hospodářství. Podle Grubera je dorost hospodářským břemenem do té doby, než dospěje do produktivního věku. Čím větší počet dětí národ má, tím větší budou v budoucnu jeho hospodářské hodnoty, protože národní produkce roste úměrně s rostoucím počtem obyvatel. Malý počet dětí vede k hospodářskému odpočinku, kdežto velký podíl dětí umocňuje hospodářské napětí, vytrvalost a podnikavost.⁶

⁴ SCHUSTER, Václav. *Přechod do mírového hospodářství a textilní průmysl*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto. 1917, roč. XXII., s. 289.

⁵ *Hospodářské sblížení Rakousko-Uherska s Německem*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto. 1917, roč. XXII., s. 40.

⁶ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XIX. (1914). Praha:J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 404.

Dva státy spolu mohou hospodářsky spolupracovat pouze tehdy, pokud sdílí stejné politické a hospodářské zájmy. Jestliže je mezi nimi politické nepřátelství, nemohou sjednotit ani své hospodářství. Politický či vojenský svazek může být zrušen, ale dvě hospodářství, z nichž se stalo jedno, se mohou rozdělit pouze s nebezpečím života.⁷ Podle Grubera jsou na sobě jednotlivé národy závislé nejen v dovozu spotřebních předmětů, potravin a tkanin, ale i při výměně výrobních pomůcek, protože si žádný národ sám nevystačí, aniž by bylo mezinárodní hospodářské společenství ochromováno celní ochranou. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými státy však válka přetrhala. Mírové obchody byly vytlačeny hospodářským bojem, mezinárodní transport byl znemožněn mobilizacemi či minami a obchodní smlouvy mezi válčícími zeměmi ztratily platnost.⁸

K prvotním následkům války patřilo podle Grubera zastavení velké části burz v Americe, Evropě a Austrálii.⁹ Obchody s cennými papíry ale zcela neustaly, protože začal probíhat nekontrolovaný obchod pouliční a kavárenský. Šlo však jen o malý zlomek běžných obrátů na burze.¹⁰ Vídeňská burza byla znovu otevřena až po devatenáctiměsíční pauze. Za tu dobu došlo na trzích cenných papírů k velkým otřesům, majitelé chtěli své cenné papíry co nejrychleji zpeněžit a vlády se musely postarat o to, aby nedošlo k znehodnocení tuzemského kapitálového majetku a úvěru na něm založeném.¹¹

Hned ze začátku války utrpěla velkou ztrátu také Americká Unie. Německo ji dováželo 90% dehtových barviv a brzy po zahájení války musela být většina textilních továren uzavřena.¹² Brzy na to přeřezala Anglie německé podmořské kabely a Rakousko s Německem zůstalo izolováno. Telegrafování s Amerikou bylo možné jen

⁷ (G.) *Hospodářský problém středoevropský*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha: J. Otto. 1917, roč. XXII., s. 397.

⁸ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha: J. Otto. 1915, roč. XX., s. 306.

⁹ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha: J. Otto. 1915, roč. XX., s. 177.

¹⁰ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha: J. Otto. 1915, roč. XX., s. 178.

¹¹ (R.) *Bursa, vídeňská, opět otevřena*. Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha: J. Otto. 1915, roč. XXI., s. 196.

¹² GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha: J. Otto. 1915, roč. XX., s. 357.

přes Holandsko, Dánsko a Norsko.¹³ Obchodní styk válčících států probíhá pomocí malých neutrálních států, jako je Švýcarsko, Holandsko či Dánsko.¹⁴

K úhradě válečných nákladů sloužily podle ON zejména daně nebo nové válečné výpůjčky. Ale v průmyslových státech, kde byl podvázán zahraniční obchod a výroba, byly daně vnímány velmi záporně. Státy proto zvolily úvěr v podobě vydávání papírových úvěrových peněz. Vydávání státovek bylo běžné, ale jejich rozmnožení bylo snadno proveditelné a následky šlo pozorovat až po delší době, proto s sebou nesly i velké riziko. Státovky měly také velký sklon ke kurzovním ztrátám.¹⁵

Důležitější než hledání příjmových zdrojů se Gruberovi jevilo přestování národního hospodářství, využívání jeho zdrojů a zlepšování osobních vloh. Podle něj bylo nutné zvýšit výkonnost zemědělství a průmyslu, zlevnit výrobu a získat co nejvíce pracích sil. Pozornost by se měla věnovat také školení dělníků a techniků.¹⁶

V roce 1915 se objevily hlasy pro vytvoření evropského obchodně politického společenství proti Spojeným státům severoamerickým, a to z toho důvodu, že Evropa bude po válce vyčerpaná a severoamerické státy zaujmou na světových odbytích výhodnější pozice.¹⁷

V Itálii se pro změnu protestovalo proti německému vlivu na bankovníctví, obchod a lodní dopravu. Anglické bankovní obchody byly také ve značné míře pod vlivem Německa. Německý kapitál kontroloval anglické podniky například v obchodě kovovém. Němci spravovali i největší francouzské banky v Londýně.¹⁸

¹³ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 358.

¹⁴ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 358.

¹⁵ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XIX. (1914). Praha:J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 459

¹⁶ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XIX. (1914). Praha:J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 516.

¹⁷ MATYS, Jan. *Obchodně politické otázky*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 8.

¹⁸ (R.) *Hospodářské sblížení Rakousko-Uherska s Německem*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto. 1917, roč. XXII., s. 42.

II. 2. Export a import za války

Před válkou vyráběl rakouský průmysl pro domácí trh, měl pevnou celní ochranu a vývozní byla pouze některá odvětví.¹⁹ Válka tento stav velmi ovlivnila. Boje vedly k průmyslové válečné mobilizaci. Mělo se vyrábět, hlavně to, co bylo potřeba pro armádu, ale na druhé straně bylo málo surovin k náhražkové výrobě, jež u Rakouska-Uherska směřovala na Vídeň a Pešť jako své ústředí.²⁰

Rozhledy ON se často zabývají otázkou Rakouska-Uherska a Německa. Tyto státy jsou odkázány, co se průmyslového zpracování surovin týče na zásoby domácí a na velmi malý dovoz z neutrálních států nebo spřátelené ciziny. To má za následek řadu zákazů a opatření upravujících výrobu. Průmysl, který s těmito surovinami pracuje, může vyrábět pro potřeby válečné či soukromé nebo hledat náhradní suroviny.²¹ Většina válčících států a některé státy neutrální zakazují také vývoz či dovoz zlata a stříbra v mincích a prutech. Výjimky tvoří pouze zlaté a stříbrné spotřební předměty, zejména předměty umělecko-průmyslové.²² Rakousko je také odkázáno na dovoz obilí, protože se v Uhrách vyrábí více obilí, než jsou schopni spotřebovat, odebírá chleba a mouku od velkých statkářů.²³

Na začátku března 1915 přišlo Německo o dva miliony obchodních lodí, kterých se zmocnili Angličané, Francouzi a Rusi. Přesto byl německý námořní obchod neporušený v oblasti Baltického moře.²⁴ Na druhou stranu se vývoz z Německa za války znatelně zmenšil, protože s jeho hlavními odběrateli bylo ve válečném stavu.²⁵

Podle Grubera se státy v roce 1915 snaží zabránit tomu, aby vyvážely zboží sloužící k zásobování svých vojsk a obyvatelstva a dále si nepřejí, aby se do států, se kterými válčí, dováželo jejich prostřednictvím zboží, které by mohlo posloužit cizímu vojsku či obyvatelstvu. Z toho vplynuly zakazy vývozu některých druhů zboží

¹⁹ PREISS, Jaroslav. *O vývoji a úkolech československého průmyslu*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 493.

²⁰ PREISS, Jaroslav. *O vývoji a úkolech československého průmyslu*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 499.

²¹ MATYS, Jan. *Nové cesty průmyslového vývoje?* Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha:J. Otto. 1916, roč. XXI., s. 11.

²² GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 310.

²³ (R.) *Cl a výdaje na živobytí*. Obzor národohospodářský XIX. (1914). Praha:J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 293.

²⁴ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 313.

²⁵ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 354.

především zbraní, nábojů, dobytka a obilí, a to i tehdy, pokud šlo o vývoz do států neutrálních.²⁶

Byly stanoveny tzv. absolutní kontrabandy, které obsahovaly soupis všech předmětů sloužících k válečným účelům a kontrabandy relativní, které zahrnovaly předměty, jenž se daly využít jak pro válečné tak pro mírové účely. Jednalo se zejména o potraviny, peníze a dalekohledy. Předměty absolutní kontrabandy bylo možno zabavit i státem na lodích neutrálních států, za předpokladu, že se dalo věrohodně určit, že jsou pro potřebu nepřátelského vojska nebo pro státní správu.²⁷

V Rakousku byl od 25. července 1914 zakázán dovoz zbraní, nábojů a holubů. Dále platil zákaz pro vývoz a dovoz 17 kategorií zboží do Srbska (například: glycerin, pánská obuv, kožesiny, automobily či letadla). Tento seznam byl 1. srpna 1914 zrušen a nahrazen novým nařízením, jež bylo obohaceno o obilí, luštěniny, rýži, mouku, zeleninu, maso a konzervy, suchary, chléb, vejce, hovězí dobytek, vepře, ovce, kozy, seno a slámu, uhlí, koks, bavlnu a vlnu, kukátka a dalekohledy. V konečném součtu měl seznam 77 položek. Po zahájení války s Ruskem, bylo toto nařízení opět rozšířeno a do Ruska a Srbska se nesměla vyvážet mouka, surový len a konopí včetně příže. Nařízením z 11. září 1914 se tento zákaz rozšířil o Belgie, Francii, Velkou Británii, Japonsko a Černou Horu.²⁸ Na konci února 1916 vydal německý říšský kancléř řadu zákazů dovozu na postradatelné předměty, většina se vztahovala také na předměty rakouské. Pro tyto předměty bylo Německo poslední možné odbytiště (ozdobné peří, umělé květiny, mýdla, voňavky, vyšívání, hedvábné zboží, klobouky...), i když pro většinu samo dodávalo materiál.²⁹

Válka je vždy více válkou hospodářskou, a proto není, dle národohospodáře Živanského, lehké udržet zásobování vojska a obyvatel přes nepřátelskou blokádu. I po ukončení války bude obtížné zajistit svobodu pro hospodářský život, pokud chceme uchránit i naši měnu, zabránit tomu, aby náš trh zaplavily cizí výrobky, upravit platební styk se zámořím a přeměnit průmysl na mírovou produkci. Z toho důvodu byl

²⁶ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 307.

²⁷ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 308.

²⁸ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 308.

²⁹ (R.) *Přepych, obmezení dovozu přepychového zboží v Rakousku a Německu*. Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha:J. Otto. 1916, roč. XXI., s. 198.

v Rakousku v roce 1917 jmenován říšský komisař pro přechodné hospodářství, jenž měl za úkol úpravu dovozu v zájmu platební bilance a měny.³⁰

Podle článků ON byla dříve velkou vývozní položkou mouka, ale i ta byla v roce 1916 v Rakousku-Uhersku v poklesu. Zásobení dobyt看em a masem bylo také nevalné, protože nejcennější dobytek byl vyvážen do ciziny. Největší aktivum mělo, podle Živanského, Rakousko-Uhersko v koních.³¹ Předlitavsko bylo, co se týče dobytka, velmi pasivní. Dovoz dobytka z Uher dosáhl v roce 1913 1,367,206 kusů, proti tomu vývoz do Uher pouze 11,297 kusů. Avšak oproti sklizni uherské roku 1914 dosáhla sklizeň předlitavská mnohem lepších výsledků.³²

Válka ovlivnila také obchod s léčivý, zejména s léčivými drogami. Dovoz surovin potřebných k výrobě léků, byl podvázán, a to mělo za následek vzestup cen a nedostatek některých rostlinných drog. Protože poptávka stále stoupala, bylo třeba tyto rostliny nahradit těmi domácími se stejným účinkem.³³ Před válkou se léčivé rostliny vyvážely z Rakouska-Uherska do Německa a Spojených států severoamerických. Plány do budoucna ale vsází na větší využití našeho potenciálu pro pěstování koření a bylin. Podle Kuráže je třeba zaměřit se hlavně na pěstování konopí, jež momentálně nahrazuje nedostatek bavlny, dále na kmín, fenykl, anýz a koriandr, protože náklady na dovoz jsou zbytečně velké. Stoupl také význam čekanky, jež bude po válce jednou z nejdůležitějších zemědělských plodin, hlavně díky produkci kávy.³⁴

U německé snahy o odebírání světových surovin, vidí Eulenberg jako nadějný hospodářský boj hlavně bojkot německého zboží. Chce toho dosáhnout dočasným přehlížením německých výrobků anglickými obchodníky. Trhy čtyřdohody nemají ani vzájemnou shodu, jejich zájmy jsou rozporuplné, anglické a německé textilnictví konkuruje francouzskému, Itálie s Francií soutěží v zahradnictví a vinařství a Francie s Ruskem si nemají co nabídnout. Eulenberg je toho názoru, že zdražení peněz a diskontu sníží oblíbenost Anglie jako mezinárodního půjčovatele peněz. Eulenberg dodává, že Německo bude po válce vítaným kupcem surovin a potravin. Na druhou

³⁰ (R.) *Meziministerská komise a generální komisařství pro válečné a přechodné hospodářství*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto. 1917, roč. XXII., s. 196.

³¹ ŽIVANSKÝ, T. *Veřejná úprava arovizace v druhém roce válečném*. Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha:J. Otto. 1916, roč. XXI., s. 4.

³² ŽIVANSKÝ, T. *Veřejná úprava arovizace v druhém roce válečném*. Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha:J. Otto. 1916, roč. XXI., s. 5.

³³ (R.) *Zdražení vývozu léčivých přípravků*, Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha:J. Otto. 1916, roč. XXI., s. 199.

³⁴ KURÁŽ, Rudolf. *Poznámky k otázce národohospodářské důležitosti léčivých a drogy skýtajících rostlin*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 333.

stranu může Německo počítat se ztrátou při vývozu, zmenšením kupní síly v řadě států, zničením majetku v cizích zemích a nacionalizováním národních hospodářství.³⁵

Na konci válečného období se do českých zemí dovážely zejména léčivé rostliny a drogy.³⁶ Dále kmín, fenykl, anýz a koriandr.³⁷ Dovoz cizích tvrdých dřev byl převyšěn vývozem dřeva stavebního a palivového.³⁸ Pro dovoz bavlny měly české země důležitou cestu labskou.³⁹

České země měly oproti jiným hospodářským oblastem výhodu, protože nemusely nabízet produkty zemědělské a jiné suroviny, jejich odbytem by se staly závislé na německém trhu, protože zde byl dostatečná poptávka domácích.⁴⁰ Země proto nemusela zdražovat zboží pro své vlastní obyvatelstvo, aby dosáhla levné nabídky venku. Naše dva hlavní vývozní předměty, které konkurují říšskoněmeckým výrobkům, jsou cukr a pivo.⁴¹

Podíl budoucího území ČSR na rakousko-uherském zahraničním obchodě nebyl přesně vyčíslen ani v ON ani v sekundární literatuře, ale ze všech zdrojů je patrné, že se jednalo o velkou část exportovaných průmyslových komodit.⁴²

³⁵ (R.) *Hospodářské sblížení Rakousko-Uherska s Německem*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto. 1917, roč. XXII., s. 42.

³⁶ KURÁŽ, Rudolf. *Poznámky k otázce národohospodářské důležitosti léčivých a drogy skýtajících rostlin*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 329.

³⁷ KURÁŽ, Rudolf. *Poznámky k otázce národohospodářské důležitosti léčivých a drogy skýtajících rostlin*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 332.

³⁸ DVORSKÝ, Viktor. *Zeměpisné podmínky hospodářského života v československém národním území*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 7.

³⁹ DVORSKÝ, Viktor. *Zeměpisné podmínky hospodářského života v československém národním území*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 7.

⁴⁰ DVORSKÝ, Viktor. *Zeměpisné podmínky hospodářského života v československém národním území*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 8.

⁴¹ DVORSKÝ, Viktor. *Zeměpisné podmínky hospodářského života v československém národním území*. Obzor národohospodářský XXIII. (1918). Praha:J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 9.

⁴² PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 53.

II. 3. Celní politika

Ve velké míře byla v rozhledech ON zastoupena obilní politika a cla s ní spojená. Ruská дума přijala 9. dubna 1914 vládní předlohu o zavedení cla na dovoz německého žita do Ruska a Finska. Šlo o přípravu Ruska pro budoucí obchodně-smluvní období a také o ochranu proti agrárně-celní politice německé.⁴³

Rakouský politik (a budoucí prezident) Hainisch zastává názor, že by se pěstování obilí dalo nejlépe chránit obilným monopolem. Ten je však vůči vztahům s Uhrami nemožný. Obilní clo musí spotřebitel obětovat, aby byla udržena hospodářská pospolitost s Uhrami, proto by cla neměla být vyšší než je nutné pro uchránění národního zemědělství.⁴⁴

Když začalo Německo dovážet obilí, bylo Rusko jeho hlavním dodavatelem žita. Tento stav se změnil za vlády obchodních smluv Caprivitských a dovoz žita začal postupně klesat. Se zvýšenou celní ochranou začala stoupat produkce žita v Německu a s příchodem obyvatel do měst byl žitný chléb nahrazen chlebem pšeničným. Německo se postupně stalo státem žito exportujícím.

Německo mělo žita přebytek, snižovalo ceny a začalo konkurovat ruskému vývozu. Ochranná agrární politika Německa však ohrožovala i další státy, mezi které patřilo také Rakousko. Tísňivě působila také soutěž exportované německé pšenice. Vývoz rakouského sladového ječmene do Německa klesal, protože Německo na něj zvýšilo clo a naopak snížilo clo na krmný ječmen. Záměrně výrobu ječmene soustředěvalo na hodnotnější produkt.⁴⁵

Profesor Philippovich (rakouský ekonom a politik) ve svém článku „O clech a výdajích na živobytí“ tvrdil, že Rakousko bylo odkázáno na dovoz obilí. Jelikož se v Uhrách vyrobilo více obilí, než byli schopni spotřebovat, odebíralo Rakousko chleba a mouku od velkých statkářů. Obilní produkce byla ale chráněna cly a za 100 kg pšenice nebo žita se platilo 6 K cla. Toto clo mělo za úkol zdražit zahraniční obilí, aby neklesly ceny v tuzemsku. Agrární cla ale nemají stejný účinek, jako cla průmyslová, protože zvýšení cel průmyslových způsobí, že továrny se rozšiřují a zakládají se nové podniky.

⁴³ (R.) *Zavedení cla na přívoz německého žita do Ruska a Finska*. In: *Obzor národohospodářský*, 1914, roč. XIX., s. 202.

⁴⁴ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. *Obzor národohospodářský* XX. (1915). Praha: J. Otto. 1915, roč. XX., s. 313.

⁴⁵ (R.) *Zavedení cla na přívoz německého žita do Ruska a Finska*. *Obzor národohospodářský* XIX. (1914). Praha: J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 202.

To ale není v zemědělství možné, protože půda je omezená. Je tedy velkým omylem názor, že cla povznášejí zemědělství.⁴⁶

ON informuje také o tom, že Budapešť a další velkoměsta, průmyslové korporace, dělnické organizace a tisk se obracely na vládu s požadavkem, aby se při cenách obilí v Rakousku, jež byly největší v celé Evropě, postarala o snížení cel na pšenici a žito, úpravu statistiky obilních zásob v tuzemsku a reformu obilního obchodu na perské burse.⁴⁷

Podle Grubera se proti nepřátelským státům používaly vyšší sazby tarifu autonomního nebo se zboží kromě cla udaného v tarifu podrobilo 100 až 200 procentní přírážce. Od cla byly osvobozeny věci, jež příslušníci armády přinášeli ze zemí, kde probíhala válka jako válečnou kořist.⁴⁸

Během války byly na stránkách ON také prezentovány úvahy o potenciální celní unii Rakousko-Uherska s Německem. Matys zastával názor, že z hlediska obchodních a politických zájmů obou států je tento svazek nerealizovatelný.⁴⁹ Německo je vývozní stát a pro Rakousko-Uhersko je vývoz až na druhém místě.⁵⁰

II. 4. Legislativa

Na stránkách ON byl zmíněn fakt, že ve středu obchodní politiky Rakouska-Uherska byla, ještě před válkou úprava hospodářsko-politických vztahů s Německem. V roce 1917 z celkového dovozu do naší monarchie 3,4 miliardy korun připadlo 1,37 miliard (40%) na Německo a z celkového vývozu 2,77 miliard korun připadlo 1,1 miliard (40%) tamtéž.⁵¹ Válka narušila také již zajetou dělbu práce: Anglie dala kapitál, Německo práci a Francie kulturní a duševní hodnoty.⁵² Během války bylo všechno jinak.

⁴⁶ (R.) *Cla a výdaje na živobytí*. Obzor národohospodářský XIX. (1914). Praha:J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 313.

⁴⁷ (R.) *Město Budapešť o provisorní snížení obilních cel*. Obzor národohospodářský XIX. (1914). Praha:J. Otto. 1914, roč. XIX., s. 292

⁴⁸ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 307.

⁴⁹ MATYS, Jan. *Obchodně politické otázky*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 7.

⁵⁰ MATYS, Jan. *Obchodně politické otázky*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 8.

⁵¹ *Hospodářský problém středoevropský*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto, 1917. roč. XXII..s. 395.

⁵² (R.) *Hospodářské sblížení Rakousko-Uherska s Německem*. Obzor národohospodářský XXII. (1917). Praha:J. Otto, 1917. roč. XXII..s. 43.

II. 5. Doprava

Na stránkách ON měly značný podíl články věnované dopravě. V této oblasti byly zaznamenány mnohé změny, zejména u telegrafní a poštovní dopravy. Telegrafování do Řecka bylo možné jen přes Uhersko-Rumunsko-Bulharsko, do Černé Hory pouze přes Uhersko-Rumunsko-Srbsko, do Ruska pomocí Německa-Dánska-Švédska a do Srbska přes Uhersko-Rumunsko.⁵³

*K dopravě se užívalo běžných prostředků transportních, železnic, plavebních spojení a jiných pravidelných běhů poštovních, a nelze-li toto, zařizují se dle potřeby zvláštní polní poštovní kurzy pomocí poštovních automobilů nebo vozů s koňským potahem.*⁵⁴

Obecně se světový obchod soustřeďoval v severozápadní Evropě a světová tržba probíhala zejména v londýnském, liverpolském, hamburském, brémnském, amsterodamském, rotterdamském a antverpském přístavu, v oblasti Severního moře.⁵⁵ Nejdůležitější námořní dráhy byly mezi severozápadní Evropou a Severní Amerikou. Sbíhají se v kanálu La Manche a v newyorském přístavu. Sloužily pro přepravu velkého množství amerického obilí, masa, dobytka, bavlny, mědi a železa. Další důležitá linie je středomořsko-asijská. Dále byla podle ON hojně využívaná linie jihoamerická, po níž putuje především brazilská káva, argentinské obilí a maso. Nachází se kolem mysu Dobré naděje a slouží pro spojení s Austrálií. Důležitá byla také linie ze severoamerického Tichomoří do přístavů východní Asie a Austrálie.⁵⁶

Mezinárodní plavba Německa a Rakousko-Uherska zůstala od počátku války zastavená. Zámořský obchod Německa byl zcela ochromen a udržoval pouze redukovanou plavbu se Švédskem. Lodní sazby velmi stouply, protože dopravní lodí byly potřebné pro anglické vojenské transporty, a proto se zmenšil prostor pro transporty obchodní. Kupříkladu indická bavlna stoupla z 25 K na 150 K za tunu a měď ze Spojených států z 20 K na 150 K. Obrovských zisků dosáhly státy neutrální:

⁵³ (R.) *Změny v poměrech dopravních*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 297.

⁵⁴ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 214.

⁵⁵ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 264.

⁵⁶ GRUBER, Josef. *Dopravní politika*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 213.

Holandsko, Dánsko, Švédsko, Norsko a Řecko (a před vstupem do války také Itálie, Amerika a Japonsko), jelikož ve velké míře amortizovaly své lodi a zvětšily značně svůj park. Jejich kurzy dosáhly v Kodani a Švédsku obrovské výše. Neutrální státy si zabíraly plavební tratě, které doposud provozovaly válčící země. Japonsko získalo přístup přes Panamský průplav do New Yorku, Švédsko novou linii do Severní Ameriky. Kanada zavedla novou společnost pro dopravu do Francie a Čína získala výhody svou tratí do San Francisca a osobní dopravou s Americkou Unií.⁵⁷

⁵⁷ (R.) *Neutrální státy, námořní plavba za války*. Obzor národohospodářský XXI. (1916). Praha: J. Otto. 1916, roč. XXI., s. 55.

III. Mezinárodní obchod po válce

III. 1. Dopravní situace

Po válce nastala dle Basche porucha světové dopravy a všeobecný nedostatek dopravních prostředků v Evropě spojený s nedostatkem lodní tonáže.⁵⁸

Linhart informuje na stránkách ON v roce 1919 o skutečnosti, že do československých námořních přístavů bude přicházet zboží ze zámoří po lodích. Československé lodě budou mít při námořním rybolovu, pobřežní plavbě a remorkáže v teritoriálních německých vodách, stejné postavení jako lodě a čluny nejpříznivěji opatřeného národa.⁵⁹

Podle mírových smluv prezentovaných na stránkách ON roku 1920 vznikly zásady pro dovoz zboží a převoz cestujících na dvou systémech. Co se týká Německa, Rakouska, Bulharska a Maďarska byl dovoz založen na mírových předpisech samotných smluv a ohledně Polska, Rumunska a Jugoslávie na zvláštních konvencích, jež se s těmito státy uzavřely.⁶⁰

Dne 30. března 1924 vznikl Spolek pro zřízení hlavního průplavu Plzeň-Praha-Brno-Ostrava, Brno-Bratislava a odbočky s využitím řek Berounky, Vltavy, Sázavy, Svratky, Dyje, Moravy, Hané, Bečvy a Odry.⁶¹

Hlavním úkolem obchodní politiky je podle českého národohospodáře Basche vytvoření rovnosti v konkurenčním boji na mezinárodních trzích, urovnání cesty pro československý vývoz a získání vhodné pozice pro československé hospodářství v hospodářství světovém. Obchodní politika jde ruku v ruce s politikou měnovou a finanční. Musí být také podporována dopravní, průmyslovou a sociální politikou, protože je úzce spjatá s vývozem, výrobou a zaměstnaností.⁶²

Ze zpráv ON vyplývá, že pro Československo a jeho zahraniční obchod je velmi důležitá zejména labská doprava. V roce 1930 dosáhl import po Labi 692,7 tun a export

⁵⁸ BASCH, Antonín. *Válka a světové hospodářství*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 157.

⁵⁹ LINHART, B. *Československé přístavy námořní*. Obzor národohospodářský XXIV. (1919). Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV., s. 443.

⁶⁰ LINHART, B. *Mezinárodní transit, letectví a plavba*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 71.

⁶¹ (R.) *Nové projekty*. Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 225.

⁶² BASCH, Antonín. *Obchodněpolitické otázky československé*. Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 19.

1 009,5 tun. V předchozím roce byl import větší, dosahoval 723,4 tun, ale export byl menší o 33,7 tun. Za období 1914-1930 přinášel největší import rok 1928 - 845,0 tun a export dosáhl nejvyšší hodnoty v roce 1927- 1 352,6 tun.⁶³ Po Labi se k nám dovážely převážně průmyslové suroviny, hnojiva a obilí, největší položku tvoří průmyslová sůl, jež dosáhla v roce 1930 - 131 tun, na druhém místě byla ruda a kyzy s 57,7 tunami. Třetí místo náleželo mouce spolu s mlýnskými výrobky - 56,6 tun.⁶⁴ Největší položku našeho vývozu po Labi tvořil cukr. Převážela se zde více jak polovina celého československého cukerního exportu. Český cukr putoval po Labi do Hamburku a dále do Anglie, Švédska, Norska, Finska, Turecka, Řecka, Egypta.⁶⁵

Dříve bylo hlavní položkou českého exportu uhlí. Jeho hlavním odbytištěm bylo Sasko a střední Německo.⁶⁶ Ale po válce, nemohlo Německo pro vysoké ceny kupovat české uhlí a vývoz byl brzděn. Velkou položku labského vývozu tvořil také ječmen. Dále vyváželo Československo po Labi polotovary a hotové výrobky.

Podle Šedy byl konečnou zastávkou československé říční dopravy ve většině případů Hamburk, kde se setkávala říční doprava s dopravou námořní.⁶⁷ Vodní doprava úzce souvisela s tou železniční. To co se dopravilo na lodích do přístavů, dále putovalo po železnicích.⁶⁸ Horší však bylo československé spojení s Jaderským mořem. České země měly, co se odbytu týkalo dobrou pozici mezi průmyslovou a agrární Evropou. Avšak bylo zde také hodně dosud nevyužitých příznivých podmínek pro dopravu.

V letech 1928-1930 se objevovala klesající tendence u labské dopravy. Dosud neukončený rok 1931 ukazoval mírný vzestup u importu. Export však zůstával nezměněný. Po Labi putovalo v roce 1930 zhruba 8 % dovozu a zhruba 9% československého vývozu.⁶⁹

⁶³ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 101.

⁶⁴ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 101.

⁶⁵ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 102.

⁶⁶ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 101.

⁶⁷ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 103.

⁶⁸ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 108.

⁶⁹ ŠEDA, V. *Hospodářské základy labské dopravy*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 101.

ON informovalo o vzestupu československé železniční dopravy během prosince 1933.⁷⁰ „Doprava během druhého čtvrtletí 1933 znatelně stoupla. Vzestup začal v Německu a Rumunsku již v roce 1932.⁷¹ Na začátku roku 1933 byly následovány Anglii a Maďarskem, poté na jaře také Švýcarskem, Polskem a Amerikou. V té době byla v dočasném poklesu Francie, Itálie, Rakousko i Československo.⁷² V listopadu 1934 byl vývoj nákladní dopravy příznivý jak v Československu, tak v celém světě.“⁷³

V publikovaném diagramu na stránkách ON znázorňují křivky vzestupný směr u všech zemí (Polsko, Anglie, Rakousko, Německo, Československo, Maďarsko, USA).⁷⁴

V roce 1934 zaznamenává nákladní doprava Československých drah dlouho očekávaný vzestup.⁷⁵

Podle názoru autorů Harlachera, Richtera a Radouše (ON 1936) potřebuje Československo soustředit vodní hospodářství do jednotného orgánu a tento orgán by měl mít za úkol vypracování soustavného plánu technicko-hospodářského. Základem pro tento plán by mělo být dostatečné vyrovnaní a co nejlepší využití odtoku vody velké vodní sítě.⁷⁶

Příznivý stav nákladní dopravy pokračuje i v červnu 1938, v červenci pak nepatrně poklesne.⁷⁷ „Světová doprava lodní vyvrcholila na jaře roku 1937 a dosáhla po očištění od vlivů roční doby 103% úrovně z roku 1929. Tehdy činil index nákladní dopravy na československých železnicích 96%. Do čtvrtého čtvrtletí 1937 klesla námořní doprava na 98%. Ve zlatě počítaný index přepravních sazeb námořních v Anglii klesl za krize nejnižší v roce 1935 a to na 45% úrovně z roku 1929.“⁷⁸

V závěru analyzovaných let byl vývoj nákladní dopravy na ČSD příznivý ve srovnání s cizinou a to jak, co se týkalo poměru, tak i tempa vzrůstu. Československá

⁷⁰ (Ský.) *Vývoj konjunktury ve světle železniční dopravy*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha: J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 34.

⁷¹ (Ský.) *Vývoj konjunktury ve světle železniční dopravy*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha: J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 35.

⁷² (Ský.) *Vývoj konjunktury ve světle železniční dopravy*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha: J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 36.

⁷³ *Nákladní doprava v listopadu*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha: J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 782.

⁷⁴ *Nákladní doprava v listopadu*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha: J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 783.

⁷⁵ *Nákladní doprava v prosinci a v roce 1934*. Obzor národohospodářský XL. (1935). Praha: J. Otto. 1935, roč. XL., s. 65.

⁷⁶ ZIMMLER, E. *Potřeby vodního hospodářství československého*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha: J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 561.

⁷⁷ *Nákladní doprava stále příznivá*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha: J. Otto. 1935, roč. XLIII., s. 641.

⁷⁸ *Nákladní doprava stále příznivá*. In Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha: J. Otto. 1935, roč. XLIII., s. 642.

doprava sice nebyla na takové úrovni, na jaké byla doprava v Německu, Maďarsku a Anglii roku 1929, ale její indexy byly vyšší než v Rakousku, Francii či Unii severoamerické.⁷⁹

III. 2. Celní politika

Celní politice se na stránkách ON věnuje zejména Gruber, Macek, Matys, Horáček, Basch, Dvřák, Fafl, Uhlig a Kapp. Kromě velkých článků je celní problematika zastoupena v řadě krátkých rozhledů. Podle Grubera si v dnešní době si již žádný národ sám nedostačuje a ani dostačit nemůže, bez toho, aniž by toto mezinárodní hospodářské společenství bylo paralyzováno celní ochranou.⁸⁰

V prvním poválečném roce byli jmenováni členové československé celní rady.⁸¹ Československý celní tarif zachoval systém toho rakouského, základem sazeb mu však byla měna franková a došlo i k změnám přírážek. Zavedl se také ve větším měřítku bezcelní dovoz surovin.⁸² Valutní politika nepříznivě zasahovala do obchodní politiky, usilovala o to, aby se vývoz vydával na západ do zemí s dobrou valutou. Nicméně československé přirozené průmyslové odbytiště bylo podle Horáčka na východě a jihu. Kvůli vydání samostatného celního tarifu přestaly platit veškeré obchodně celní smlouvy, které byly uzavřené Rakouskem-Uherskem. Autonomní nový tarif platil pro bývalé státy cizí i pro země bývalé monarchie. Proto bylo dle Horáčka (český a československý národohospodář, politik, poslanec, senátor a ministr financí) nutné uzavřít nové celní smlouvy se státy, s nimiž chtělo Československo v brzké době obnovit styky.⁸³

Rok 1921 byl na stránkách ON prezentován jako rok zesilující celní ochrany.⁸⁴ Změna hospodářské situace zapříčinila rychlý vzestup zahraničního kurzu československé koruny a vynutila si také revizi sazeb autonomního celního tarifu.⁸⁵

⁷⁹ (Ský.) *Nákladní doprava*. Obzor národohospodářský XLII. (1937). Praha:J. Otto. 1937, roč. XLII., s. 51.

⁸⁰ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 306.

⁸¹ (R.S.) *Celní rada*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 183

⁸² HORÁČEK, Cyril., *Dosavadní směrnice naší obchodní politiky*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha:J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 24.

⁸³ HORÁČEK, Cyril., *Dosavadní směrnice naší obchodní politiky*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha:J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 26.

⁸⁴ (R.S.) *Obchodní politika*. Obzor národohospodářský XXVII. (1922). Praha:J. Otto. 1922, roč. XXVII., s. 43.

V roce 1922 nastal rychlý vzestup směnečného kurzu československé měny, který vzrostl na dvojnásobnou výši. Pokles valut sousedních států zapříčinil nebezpečí dovozu o cenách, se kterými náš stát nebyl konkurence schopný. Za těchto podmínek bylo nutné přizpůsobit celní přírážky těmto změněným hospodářským poměrům. Hospodářská krize mohla za vzestup koruny a snížení schopnosti odbytu československých výrobků.⁸⁶

V roce 1924 měl průmysl dle ON dvojitou ochranu – vysoké clo a kontrolovaný dovoz. Celní ochrana byla až ztrojnásobena.⁸⁷ Když stoupl kurz koruny, bylo zemědělství vystaveno světové konkurenci, levné obilí bylo dováženo a tím snižovalo domácí ceny. Došlo k zvětšení krize zemědělství, klesla kupní síla a zhoršil se odbyt průmyslových výrobků.⁸⁸ Spravit mohlo tuto situaci pouze zjednání parity pro zemědělské výrobní náklady nebo celní ochrana pro zemědělství.

Roku 1924 se také objevují kritické ohlasy k naší obchodní politice. Zejména Dvořák (český agrární politik), zdůrazňuje, že nám chybí vlastní celní tarif a stále používáme koeficienty k původnímu tarifu Rakouska-Uherska.⁸⁹ Postrádáme také program obchodně politický.⁹⁰ Celní tarif nevyhovuje hospodářským potřebám. Je důležité ujasnit si, jakou očekáváme do budoucna míru naší autonomní celní ochrany. To nezáleží jen na národním hospodářství, ale také na celní politice ostatních států, hlavně těch států, které s Československem vedou obchodní styky.⁹¹ Československé dosavadní obchodní a celní politice schází pevný podklad, má stále starý nevyhovující celní tarif a je příliš improvizovaná.⁹²

Změna na sebe však nenechala dlouho čekat, dne 14. července 1927 byl odhlasován na Národním shromáždění nový celní zákon. Ten obsahoval souhrn norem

⁸⁵ HORÁČEK, Cyril. *Několik aktuálních otázek naší celní politiky*. Obzor národohospodářský XXVIII. (1923). Praha:J. Otto. 1923, roč. XXVIII., s. 13.

⁸⁶ HORÁČEK, Cyril. *Několik aktuálních otázek naší celní politiky*. Obzor národohospodářský XXVIII. (1923). Praha:J. Otto. 1923, roč. XXVIII., s. 14.

⁸⁷ BASCH, Antonín. *Obchodněpolitické otázky československé*. Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 61.

⁸⁸ BASCH, Antonín. *Obchodněpolitické otázky československé*. Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 61.

⁸⁹ (R.S.) *Naše obchodní politika*. Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 453.

⁹⁰ (R.S.) *Naše obchodní politika*. Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 453.

⁹¹ DVOŘÁK, J. *O náš nový celní tarif*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 90.

⁹² FAFL, Zdeněk. *Poznámky k vývoji zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 148.

celního práva československého.⁹³ Celní zákoník byl podle rozhledů ON podobný své předloze - rakouskému celnímu zákonu z roku 1920, jednalo se však o původní zákonodárné dílo. Novinkou v něm byly definice. Obsahoval mimo to také řadu ustanovení přinášejících úlevy pro obchod a průmysl.⁹⁴ Sekundární literatura navíc s odstupem času informuje o tom, že i po této akci zůstala Československá republika státem s relativně vysokou celní ochranou.⁹⁵

V roce 1928 se Československo definitivně celně odtrhlo od dřívějšího trhu a bývalého celního území rakouskouherského.⁹⁶

V Kappově článku „Možnost hospodářského sblížení bez celních unií“, který vyšel v ON v roce 1931 byl řešen projekt celní unie německo-rakouské a následného nového hospodářského uspořádání Evropy. Podle autora předpokládá celní unie volné proudění pracovních sil a to je možné pouze mezi národy, které jsou jazykově, kulturně a duševně spřízněny.⁹⁷

ON ve svých rozhledech průběžně informuje o vývoji celních tarifů států, se kterými je Československo v obchodním styku. Například o definitivním celním tarifu v Anglii, který vstoupil v platnost 1. března 1932 a uvedl tuto zemi tradičního volného obchodu do sféry ochranné.⁹⁸ Ze sekundární literatury je pak možné zjistit hlubší příčiny tohoto zásadního kroku, za kterým se skrývá hospodářská krize a důsledky v podobě rozpadu mezinárodního obchodu. V tomto období začal zesilovat „ekonomický nacionalismus“, který vedl k vysokému protekcionismu a autarkním tendencím. Jednotlivé země se snažily vyjadřovat zahraniční konkurenci pomocí vysokých cel a dovozních kvót. Ochrana anglického obchodu je také formou protekcionismu, jedná se však o jeho specifickou podobu ve formě „imperiálního celního preferenčního systému“.⁹⁹

⁹³ (R.S.) *Nový celní zákon*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 485.

⁹⁴ (R.S.) *Nový celní zákon*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 486.

⁹⁵ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 226.

⁹⁶ UHLIG, Karel., *Zahraniční obchod v r. 1928*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 192.

⁹⁷ KAPP, Otto. *Možnost hospodářského sblížení bez celních unií*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 566.

⁹⁸ (R.S.) *Definitivní celní tarif v Anglii*. Obzor národohospodářský XXXVIII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVIII., s. 211.

⁹⁹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 247.

Publikující právník Fafl prohlašuje na stránkách ON roku 1938, že považuje revisi celního tarifu za jeden ze čtyř kroků k zlepšení Československé obchodní politiky. Tato revize je důležitá vzhledem ke změně struktury Československého zahraničního obchodu. Za zmínku stojí také druhý krok, jímž měla být revize obchodních smluv celně-tarifních úmluv kontingentních a clearingových. Podle něj je třeba přizpůsobit československou smluvní politiku nově vzniklé obchodně-politické situaci. Je nutná zejména revize obchodní smlouvy s Německem s přihlédnutím k postoupenému sudetoněmeckému území.¹⁰⁰

III. 3. Vývoj měny

Měnovým otázkám byl na stránkách ON věnován velký prostor, ať už se jednalo o velké články, rozhledy nebo zprávy a názory. Vývoj měny byl zde sledován velmi detailně. Aktuální články o vývoji měny přinášel nejčastěji Uhlig.

Ministr Rašín se svou reformou hlásil k určitému směru nápravy měny. Nevyužil však k úpravě měny ostrou zákonnou devalvací, ale zahájil boj proti znehodnocení koruny. Zvolil si cestu mírného zlepšování měny. Udělal pro to tři věci. Oddělil okolováním bankovek náš peněžní oběh od ostatní korunové měny, zadržel polovinu u nás obíhajících bankovek a změnil je ve státní půjčku a zahájil přípravu pro dávku majetku, která měla být devalvací pro majetné kruhy.

Rašínův myšlenkový proces nejpřesněji vystihuje záznam jeho projevu na Národním shromáždění dne 25. února 1919. Vyjádřil se zde následovně: „*Já bych si představoval systém nápravy měny tak, že bychom učinili vše možné k zlepšení kursu naší koruny, že bychom učinili vše možné, aby koruna došla opět na svoji dřívější niveau. Ale poněvadž bychom touto cestou způsobili, že bychom všem těm, kterým říkáme obvykle „váleční zbohatlíci“, udělali z těch bezcenných papírových korun koruny dobré, musili bychom devalvací těchto válečných korun provést velkou dávkou z majetku. Neboť na věci samotné nic nemění, jestli odkolkuji koruny, anebo jestliže řeknu, že k někdo rozmnožil ve válce své jmění o milion, a že je povinen zaplatit 800 000 těchto za války nabytých korun jakožto dávku z majetku, čili, já jsem odkolkoval jeho koruny, ty individuální koruny toho zbohatlého na 1/5.*“¹⁰¹

¹⁰⁰ FAFL, Zdeněk. *Obchodně-politické úkoly a kompetence*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha: J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 708.

¹⁰¹ *Rašínův projev v Národním shromáždění 25. února 1919*. KLAUS, Václav et al. *Alois Rašín – český politik, právník a národohospodář*. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003, s. 72.

Deflační vize A. Rašína se sice v roce 1919 nevyplnila, ale díky jeho politice se Československu podařilo zabránit hyperinflaci, jež ničila měnové systémy jiných zemí.¹⁰² Průcha v knize *Hospodářské a sociální dějiny Československa* zmiňuje také Rašínovy základní oponenty, mezi které patřil pozdější ministr financí Karel Engliš a agrární ekonom Vladislav Brdlík, kteří usilovali o stabilizaci koruny na její poválečné úrovni.¹⁰³

Rašín zdůraznil, že kromě reformy měnové je nutné pro nápravu také ozdravení hospodářství.¹⁰⁴

S Rašínovou vizí souvisí první valutní zákon ze dne 25. února 1919, který nařizuje, aby byly bankovky Rakousko-uherské banky na území Československé republiky okolkovány. Kolek se má rovnat 1% jejich nominální hodnoty. Pro zajištění dokonalého okolkování, byly od 26. února do 9. března uzavřeny hranice a přerušen poštovní styk s cizinou.¹⁰⁵ Zajímavou skutečností ze sekundární literatury, je fakt, že názory nebyly rozmanité pouze u zásadních otázek měnové politiky, ale byly zde také dohady ohledně názvu nové měnové jednotky. „*Byly doporučovány takové názvy jako sokol, lev, tolar, frank, groš nebo hřivna, ale nakonec zůstal zachován název koruna, převzatý z rakousko-uherské éry a to i včetně členění na 100 haléřů.*“¹⁰⁶ V *Hospodářských a sociálních dějinách Československa* je také zmíněno, že státovky nebyly tištěny pouze v Praze, Pardubicích a Varnsdorfu, ale i v New Yorku či Vídni. Některé z návrhů nových papírových platidel vypracovali umělci Alfons Mucha a Max Švabinský.¹⁰⁷

Sekundární literatura nabízí o osamostatnění měny a boji s inflací rozsáhlé informace obohacené o různé zajímavosti, zabývá se například ražbou nových mincí a potížemi s tím spojenými.

¹⁰² PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 63.

¹⁰³ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 60.

¹⁰⁴ KARÁSEK, Karel. *Kurz naší koruny v prvním roce Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 9.

¹⁰⁵ (R.S.) *Znehodnocení měny*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 139.

¹⁰⁶ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 60.

¹⁰⁷ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 61.

Od Rašínovy reformy až do konce roku 1921 byl měnový vývoj poznamenán mírnou inflací. Ta souvisela také s pasivitou státního rozpočtu.¹⁰⁸

ON informuje také o tom, že v roce 1920 postihlo evropské státy znehodnocení měny. Po válce se zlepšila měna pouze u Argentiny a Brazílie, ostatní státy silně utrpěly.¹⁰⁹

Podle Karáska vedlo zvýšení československých cen a nepříznivý stav platební bilance ke zhoršení kurzu koruny za hranicemi.¹¹⁰ Ve všech zemích Evropy působila hrozba nenadálého zvednutí cen, jež mohlo způsobit přizpůsobování cen zahraničním kurzům měn těchto zemí.¹¹¹

V roce 1921 byla měna v některých zemích znehodnocena do takové míry, že klesla na jednu desetinu či setinu.¹¹² Znehodnocená měna s sebou nesla také všeobecnou drahotu. Mimo to velmi klesla na své hodnotě československá koruna a kurz se začal zlepšovat až na konci října 1921.¹¹³

Stoupnutí zahraničního kurzu československé koruny bylo provázeno, dle rozhledů ON, poklesem valuty u našich jižních a severních sousedů. V roce 1922 kolísala československá cena mezi 17-18 centimy.¹¹⁴

O rok později rozdělil Ganickij státy podle valuty na tři skupiny: státy vysoké valuty (Amerika, Anglie), střední valuty (ČSR, Německo), státy které se vyloučily ze světových trhů kvůli znehodnocení své valuty (Rusko, Ukrajina, Rakousko).¹¹⁵

V roce 1926 činil Československý peněžní styk zhruba 500 miliard Kč. Probíhal ve dvou pětinach v hotovosti a ve třech pětinach v bezhotovostních platbách. Oběh bankovek na jednoho obyvatele byl menší než v Rakousku a západní Evropě, ale vyšší než ve východních státech.¹¹⁶

¹⁰⁸ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 93.

¹⁰⁹ (R.S.) *Znehodnocení měny*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 139.

¹¹⁰ KARÁSEK, Karel. *Kurz naší koruny v prvním roce Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 12.

¹¹¹ KARÁSEK, Karel. *Kurz naší koruny v prvním roce Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 14.

¹¹² HORÁČEK, Cyril. *Co bude s naší měnou?* Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha:J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 13.

¹¹³ HORÁČEK, Cyril. *Co bude s naší měnou?* Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha:J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 14.

¹¹⁴ (R.S.) *Drahoty v tuzemsku*. Obzor národohospodářský XXVII. (1922). Praha:J. Otto. 1922, roč. XXVII., s. 368.

¹¹⁵ GANICKIJ, P. *Nastávající úkoly československé politiky průmyslové*. Obzor národohospodářský XXVIII. (1923). Praha:J. Otto. 1923, roč. XXVII., s. 305.

¹¹⁶ UHLIG, Karel. *Československý peněžní styk v mezinárodním srovnání*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 151.

Ze sekundární literatury vyplývá, že koruna neměla až do roku 1929 zákonem stanovený zlatý obsah a její zahraniční parita nemohla být měřena zlatem. Do roku 1923 byl kurz koruny nejvíce vyjadřován ve švýcarském franku, po té v americkém dolaru.¹¹⁷

Hlavním účelem devalvace československé měny v roce 1931 byla podle Šourka snaha „(...) přizpůsobiti domácí cenovou hladinu úrovni cenové hladiny světové za podmínek pro domácí hospodářství méně tíživých, než by se tak bylo mohlo státi důsledně a všestranně prováděnou deflací. Tím měly býti splněny i požadavky a základní podmínky, aby čl. průmysl byl postaven na stejnou základnu v mezinárodní soutěži, pokud i za současných poměrů se ještě na světovém trhu může v mezinárodní soutěži uplatňovati.“¹¹⁸ Devalvace měny proběhla z toho důvodu, že bylo nutné podle zákonodárce vyrovnat rozdíl mezi kupní silou koruny na československém trhu a na trhu zahraničním.¹¹⁹ Naše ceny po devalvaci měny vzrostly zhruba o 6% z důvodu, přechodných nouzových nákupů německých¹²⁰

Český ekonom a statistik Mildschuh se na stránkách ON zabývá otázkou, patří-li Československo k nejdražším zemím. Finanční ministr Trapl odůvodnil v roce 1933 drahotu tím, že československá dosavadní deflace není dostatečná a to se projevuje právě vysokou cenovou úrovní.¹²¹

Z rozhledů ON je vidno, že v roce 1935 došlo ke konjunkturnímu zlepšení cen na světovém trhu. Vzestup cen i množství světového obchodu byl již tak patrný, že stoupala i zlatá hodnota obchodu.¹²² Cenový index Československa ve zlatě, byl v roce 1935 a z části i v roce 1936 vyšší než světový průměr. K průměru se Československo přiblížilo až po druhé devalvaci měny.¹²³ V roce 1935 se pohybovala cenová úroveň pouze lehce nad nejnižší úrovní krizovou. Světová průmyslová výroba se sice značně zvedla, ale byla doprovázena poklesem zásob surovin. Ceny na světových trzích se

¹¹⁷ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 63.

¹¹⁸ ŠOUREK, Antonín. *Zahraniční obchod a platební bilance Československa*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 274.

¹¹⁹ UHLIG, Karel. *Náš zahraniční obchod po devalvaci Kč*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 559.

¹²⁰ UHLIG, Karel. *Náš zahraniční obchod po devalvaci Kč*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 566.

¹²¹ MILDSCHUH, Vilibald. *Doslov o devalvaci naší měny a k diskuzi ji předcházející*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 69.

¹²² (Ský.) *Zlepšení světového obchodu*. Obzor národohospodářský XL. (1935). Praha:J. Otto. 1935, roč. XL., s. 639.

¹²³ UHLIG, Karel. *Světový vzestup obchodních cen*. Obzor národohospodářský XLII. (1937). Praha:J. Otto. 1937, roč. XLII., s. 146.

nijak podstatně nezlepšily.¹²⁴ Pokles libry znovu vyvolal otázky mezinárodního měnového ustálení. Tento pokles byl zajímavý obzvláště proto, že proběhl v nestandardní době a zároveň byl nepřírozeně prudký a velmi hluboký.¹²⁵

Uhlig v roce 1937 zaznamenal skutečnost, že československá cenová hladina má klesající tendenci a vrcholky cenového vlnění pak spadají do válečných let nebo poválečného období, z toho vyplynulo, že vzestup cen byl vyvoláván úvěrovou nebo peněžní inflací a omezování úvěru zase vedlo k cenovému poklesu. Abnormálně nízká cenová úroveň se vyskytovala mezi lety 1934-1935, následoval ji však brzký vzestup.¹²⁶

¹²⁴ (Ský.) *Světový vývoj cenový*. Obzor národohospodářský XL. (1935). Praha:J. Otto. 1935, roč. XL., s. 502.

¹²⁵ (Ský.) *Nový pokles libry, krize zemí zlatého bloku a otázka mezinárodní stabilizace měnové*. Obzor národohospodářský XL. (1935). Praha:J. Otto. 1935, roč. XL., s. 174.

¹²⁶ UHLIG, Karel. *Světový vzestup obchodních cen*. Obzor národohospodářský XL. (1935). Praha:J. Otto. 1935, roč. XL., s. 147.

III. 4. Hospodářské podmínky

Válka ovlivnila hospodářský život řadou přeměn. V celém světě byly tyto změny dle Basche obdobné. Hospodářské poměry se však značně lišily ve státech vítězných a poražených. Jedním z hlavních poválečných jevů byl nedostatek statků.

„Poměr světové produkce a konzumce se po válce změnil. Válka zapříčinila velkou neproduktivní konzumci a ztrátu statků. Velké množství statků bylo zničeno a byla nepřímo zastavená další produkce. Ve válčících státech klesla zemědělská i průmyslová produkce, protože postrádala dostatek lidí a surovin a vše musela přizpůsobovat válečným potřebám. Již vyrobené zásoby se postupně konzumovaly a nové statky nebyly buď vytvořeny, a nebo byly vytvořeny v nedokonalé jakosti.“¹²⁷

Po válce přibýlo v národním hospodářství příslušníků průmyslových a výrazně ubylo příslušníků rolnictví. Obyvatelstvo průmyslové tvořilo vždy větší procento celkového obyvatelstva.¹²⁸

Příčiny velkého vzrůstu poválečné průmyslové výroby spočívaly v tom, že lidé méně vyráběli pro svou vlastní potřebu. Dříve lidé ve svých domovech předli, tkali či pekli chleba. Po válce tato výroba přešla v samostatnou průmyslovou práci za výdělek. V tomto období bylo také třeba uspokojit statky, u kterých došlo k zdokonalení jako je průmysl elektrický, chemický či grafický. Organické látky se začínaly nahrazovat látkami neorganickými. Místo dřeva se topilo uhlím, místo tažných zvířat se využívaly lokomotivy či elektrické motorové vozy a rostlinná barviva se nahrazovala anilínovými.¹²⁹ Technické pokroky zapříčinily zvětšení průmyslové výroby a její soustředování do stále větších závodů na úkor drobné výroby. Jednalo se zejména o přechod k výrobě strojní, zdokonalení dopravních cest a vzniku nových spotřebičů.¹³⁰ Velkovýroba pomalu získávala, díky své technické pokročilosti (vyspělejší dělbě práce, strojové výrobě a kapitálové převaze), převahu nad malovýrobou.¹³¹

¹²⁷ BASCH, Antonín. *Válka a světové hospodářství*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 157.

¹²⁸ GRUBER, Josef. *Průmyslová politika*. Obzor národohospodářský XXIV., (1919).Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV, s. 210.

¹²⁹ GRUBER, Josef. *Průmyslová politika*. Obzor národohospodářský XXIV., (1919).Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV, s. 212.

¹³⁰ GRUBER, Josef. *Průmyslová politika*. Obzor národohospodářský XXIV., (1919).Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV, s. 215.

¹³¹ GRUBER, Josef. *Průmyslová politika*. Obzor národohospodářský XXIV., (1919).Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV, s. 216.

Na stránkách ON byly české a slovenské země obecně prezentovány jako krajiny samozásobitelského rázu. Produkovala se zde totiž řada rozmanitých plodin, avšak většina se spotřebovala a pro vývoz nic nezbývalo. České země byly také silné v produkci lesnické. Dovoz cizích tvrdých dřev je převyšena vývozem dřeva stavebního a palivového. Nacházela se zde i četná naleziště minerálů zejména uhlí, železa, olova, stříbra, zlata, mědi, rudy, kaolinu, soli a petroleje. Zásoby však nebyly neomezené a vývoz proto nebyl žádoucí. Z toho důvodu muselo Československo v budoucnu počítat s dovozem železné rudy i železa.

Český průmysl disponoval uhlím, lesním bohatstvím, spoustou nerostů a velkou produkcí rolnickou, rostlinou i živočišnou. České země byly proto soběstačné v potravinářském průmyslu, kovovém i dřevařském. Na druhou stranu měly ale nedostatečný textilní průmysl, jenž byl závislý na dovozu.

Méně příznivé mělo, podle Dvorského (český ekonomický a politický geograf), Československo podmínky dopravní, protože se železniční i vodní doprava soustřeďovala v severním Německu.¹³² Dvorský i přes to zastával názor, že poloha českých zemí je příznivá dalšímu vývoji v oblasti mezinárodního obchodu.¹³³

Nepříznivé geografické umístění Československa se na stránkách ON řešilo vícekrát a to z toho důvodu, že se jedná o eminentně exportní stát, který se nachází ve vnitrozemí. Touto skutečností se zabývala také sekundární literatura, podle níž je Československo důležité tranzitní území, jež ztratilo rozpadem Rakouska-Uherska přímé spojení s mořem.¹³⁴ Velkou poptávku po zboží způsobil v roce 1920 nízký stav valuty v bývalých centrálních mocnostech. Nevyplácí se kupovat za drahou valutu a za světové ceny v cizině suroviny, jež se následně prodají za zlomek světové ceny výrobky. Výprodeji pod cenou se čelí zvažováním valorizace vývozu. Na druhou stranu státy průmyslové, které mají vysokou valutu, trpí dovozem levného zboží.¹³⁵

„Během války plnilo naše cukrovarství službu zájmů říšských a spojeneckých, spotřeba cukru byla omezená, aby ho zbylo dostatečné množství pro výrobu třaskavin a pro vývoz do Švýcarska a Německa.“ Po převratu dne 3. listopadu 1918 byla zřízena československá komise cukerní, proto, aby se náš cukr využil pro zásobování

¹³² DVORSKÝ, Viktor. *Zeměpisné podmínky hospodářského života v československém národním území*. Obzor národohospodářský XXIII., (1918). Praha: J. Otto. 1918, roč. XXIII., s. 3.

¹³³ DVORSKÝ, Viktor. *Zeměpisné podmínky hospodářského života v československém národním území*. XXIII., str. 7.

¹³⁴ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 48.

¹³⁵ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha: J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 119.

obyvatelstva, průmyslu i exportu. Jelikož žádná ze zemí neměla přebytek cukru, stál se náš cukr žádaným zbožím v celé Evropě.¹³⁶

Jak dát po válce nový základ obchodní a hospodářské politice v nově vzniklé republice? Touto otázkou se na stránkách ON zabývá především bankéř a národohospodář Preiss. Před válkou bylo těžiště železářské produkce v Evropě, ale během války se stal z Ameriky největší železářský producent na světě. Za války se také ve státech rozrostla nová výrobní odvětví. Vývoj Spojených států v průmyslovém odvětví se výrazně liší od vývoje v Evropě.¹³⁷ Je nutné, aby se československý průmysl dostal na modernější úroveň a k tomu je zapotřebí nemalá investice. Také československý textilní průmysl je možno zachovat pouze za cenu úsilného výrobního zdokonalení.¹³⁸

Převrat přinutil Československo k přeorientování svého průmyslu, protože řada oborů vyvážela do oblasti bývalého Rakouska-Uherska a to mělo přístup k moři. Československo je však státem vnitrozemským a proto má ztíženou pozici vůči řadě vývozních států. Platí náklady za dopravu surovin z přístavu do továren a za dopravu hotových výrobků z vnitrozemí do přístavů. Vzdálenost z Prahy do Hamburku je zhruba 650 km, do Terstu je to 830 km.¹³⁹ Sazby, které platíme za dopravu k našim hranicím při vývozu, by jiné země využily pro cestu k moři¹⁴⁰ Převážná daň je považovaná za obrovské zatížení exportu, protože v takové výši jako u nás – 15% není nikde jinde.¹⁴¹

¹³⁶ (R.S.) *Cukerní obchody čsl. republiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 91.

¹³⁷ PREISS, Jaroslav. *O vývoji a úkolech československého průmyslu*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 500.

¹³⁸ PREISS, J. *O vývoji a úkolech průmyslu*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 502.

¹³⁹ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 472.

¹⁴⁰ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 484.

¹⁴¹ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 486.

III. 5. Krize

V poválečných letech 1922 a 1925 probíhaly dle Mayerových zpráv krize obilí, tyto krize ale neměly dlouhého trvání a brzy se podařilo zase zvednout cenovou hladinu na výši výrobních nákladů. Rok 1929 přináší novou zemědělskou krizi, která sahá hlouběji než krize obilí, protože kriticky nízkého cenového stavu bylo dosaženo nejen u obilí, ale i u cukrovky, brambor, chmelu, zeleniny, lnu a mléka.¹⁴² Mayer předpovídá, že tato krize bude mít dlouhodobější charakter. Zemědělská krize s sebou nese příznaky hluboké deprese existenčních poměrů československého hospodářství v kritických letech osmdesátých a devadesátých minulého století.¹⁴³

V předkrizových letech byla Jugoslávie, Rumunsko, Maďarsko, Polsko, Bulharsko, Řecko a Itálie velkými odběrateli našich výrobků.¹⁴⁴ Pokles vývozu do těchto států zapříčinil pokles cen zemědělských plodin, jenž vedl ke snížení kupní síly jejich obyvatelstva.¹⁴⁵ Na začátku krize narazil náš vývoz na ostrou konkurenci států, které provozovaly měnový dumping, šlo zejména o konkurenci ze strany Japonska, jež znemožnilo soutěž našich výrobků na Dálném východě, v Jižní Africe a Latinské Americe.¹⁴⁶

Během prvních dvou poválečných let stále panovala bída a drahota způsobená válkou. Zásobením lidu se nezlepšovalo. Zámořské země měly sice zboží dostatek, ale nemohly jej prodat, protože nepříznivá valuta zabraňovala importu.¹⁴⁷ Krize byla prezentována podobně jak na stránkách ON, tak v sekundární literatuře. V knihách napsaných v pozdějších letech však jde vidět nadhled a širší přehled o celkové situaci ve světě, už se zde nejedná o domněnky, ale o historická fakta.

V roce 1922 přichází Grégr na stránkách ON s informací o tom, že je celý svět poznamenán hospodářskou krizí. Pro tuto krizi existuje vícero označení, pro jednu se

¹⁴² MAYER, Alfred. *Zemědělská krize a zemědělci*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 827.

¹⁴³ MAYER, Alfred. *Zemědělská krize a zemědělci*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 828.

¹⁴⁴ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. In: Obzor národohospodářský, 1938, roč. XLIII., s. 499.

¹⁴⁵ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 500.

¹⁴⁶ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 503.

¹⁴⁷ (S.V.) *Hospodářská krise*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha:J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 43.

jedná o krizi valutní, pro druhé o výrobní a další ji nazývají krizí odbytovou.¹⁴⁸ Rok 1922 byl dle článků ON rokem krize. Jelikož vázl odbyt, došlo k znehodnocení zboží a ztráty zákaznictva. Úpadky postihly zejména obor textilní, kožní a obuvnický, módní a konfekční, dřevařský a papírový, a vinařský.¹⁴⁹

Mayer charakterizuje první zemědělskou krizi, jež proběhla v roce 1922 jako krizi cenovou, protože ceny zemědělských výrobků klesly až o 70%. Naštěstí tato krize neměla dlouhého trvání. Probíhala pouze ¾ roku. Na podzim 1923 šly ceny zemědělských výrobků opět nahoru.¹ Dle Mayera byla zemědělská krize součástí krize deflační.¹⁵⁰

Z Englišova líčení vyplývá, že mnohé společnosti vykazovaly během roku 1923 velké ztráty a v roce 1924 postihla krize také burzy.¹⁵¹ V rozhledech ON z roku 1925 se objevují informace o frankové krizi, jež vedla k vydání vývozních zákazů ve Francii.¹⁵² V roce 1926 ji pak následuje další zemědělská krize.

Mayer porovnává tuto krizi s tou předchozí a dochází k závěru, že ta současná je hlubšího rázu a má delšího trvání. Jde o krizi odbytovou. Nejvíce se krize cítuje v případě dobytka. Dobytek jateční se stal neprodejným následkem zaplavení našich trhů polským dobyt看kem a stlačenými cenami. Cenová krize není až tak prudká jako v roce 1922.¹⁵³

V létě 1926 pracoval československý bavlnářský průmysl nejméně ze všech světových bavlnářských zemí. Krize byla důsledkem nedobře organizovaného trhu.¹⁵⁴

Zemědělská krize ovlivnila zejména náš vývoz do Maďarska, který byl až do roku 1927 příznivý. S touto informací přichází Režný, který zmapoval československý vývoz do Maďarska v období 1925-1930. Ve všech hlavních skupinách zboží vyvážených do Maďarska kromě papíru, nastal v důsledku krize pokles.¹⁵⁵

¹⁴⁸ GRÉGR, E. *Umění prodávati*. Obzor národohospodářský XXVII. (1922). Praha:J. Otto. 1922, roč. XXVII., s. 437.

¹⁴⁹ (R.S.) *Rok krize*. Obzor národohospodářský XXVIII. (1923). Praha:J. Otto. 1923, roč. XXVIII., s. 33.

¹⁵⁰ MAYER, Alfred. *Zemědělská krize*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 138.

¹⁵¹ (R.S.) *Bursovni rok*. Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 33.

¹⁵² (R.S.) *Obchodní politika v Č. S. R.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 34.

¹⁵³ MAYER, Alfred. *Zemědělská krize*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 139.

¹⁵⁴ UHLIG, Karel. *Krize československého bavlnářského průmyslu ve světle mezinárodního šetření konjunkturního*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 9.

¹⁵⁵ REŽNÝ, Stanislav. *Vývoz československých tovarů do Maďarska v období 1925-1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 277.

Důvody neúspěchu měnové obnovy mezi lety 1925-1928 vidí polský specialista na měnový systém Heilperin zejména ve stále vzrůstajícím protekcionismu, industrializaci agrárních zemí a podpoře zemědělství zemí průmyslových. Krize měn je jen jednou ze stránek krize internacionalismu. Pro zdravé měnové poměry mezinárodního měřítká, je nutná pokojná spolupráce států.¹⁵⁶

Uhlig ve svém článku z roku 1929 zdůrazňuje, že z textilní deprese vznikla textilní krize. Vyplynula z nejistoty při tvoření textilních cen, která zapříčinila, že velkoobchod začal být opatrný při doplňování skladů textilním zbožím. Tato situace vedla k zmenšení objednávek továren. To jak v Československu, tak v dalších evropských státech způsobilo pokles při odběrech surovin.¹⁵⁷

Rozhledy ON roku 1930 zmiňují boj proti zemědělské krizi ze strany zemědělských kruhů. Ty se pokoušely zmírnit tuto krizi za pomoci vládních opatření, které měly zvýšit konzum zemědělských produktů a tím zvýšit i jejich ceny. Tyto snahy byly úspěšné díky zákonům o výrobě chleba a zákonu o odběru některých druhů zboží veřejnými úřady, podniky, ústavy a zařízeními.¹⁵⁸

Kapp informuje roku 1931 o tom, že ministr zahraničních věcí Dr. Beneš rozdělil svůj návrh, jenž se týká vypořádání s krizovou situací, na dvě části: řešení krize zemědělské a řešení krize průmyslové. Jádrem návrhu řešení krize zemědělské bylo následující: „*Státy, dovážející zemědělské produkty, by se mezi sebou a se zřetelem na zemědělské státy dohodly, že poskytnou preferenční režim, úměrný svým vnitřním možnostem, zavazující se však mezi sebou, že za to nežadají proti koncesí, zachovávají i nadále ke státům průmyslovým klausuli o nejvyšších výhodách a používají této klausule v úplné rovnosti mezi sebou ve státech zemědělských.*“ Tento návrh byl na cestě k uskutečnění díky své určitosti, konkrétnosti a proveditelnosti. Oproti tomu to vypadalo daleko hůře s Benešovým řešením průmyslovým.¹⁵⁹

Tyto skutečnosti byly řešeny také 16.-21. května 1931 na poradách Svazu národů v Ženevě. Jednalo se zejména o užší hospodářské sblížení Německa

¹⁵⁶ (M.) *Mezinárodní krise měnová*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha: J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 267.

¹⁵⁷ UHLIG, Karel. *Textilní krize*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha: J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 937.

¹⁵⁸ (R.S.) *Zemědělská krize*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha: J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 358.

¹⁵⁹ KAPP, Otto. *Možnost hospodářského sblížení bez celních unií*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha: J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 459.

s Rakouskem.¹⁶⁰ Jednáním bylo prokázáno, že proti německo-rakouskému plánu jsou velké pochybnosti. V oboru obchodně-politickém se znovu projednávalo, zdali by neměly evropské státy uzavřít dohodu o celním příměří.¹⁶¹

Podle Engliše (ON 1932) je krize státních financí součástí obecné hospodářské krize, podnikatelské krize a podnikatelské výroby, na kterých je státní hospodářství budováno. Krize státního hospodářství je ale také zapříčiněna podniky, které vyrobí a prodají stejné množství zboží, jako tomu bylo před krizí, protože je krize nijak nepostihla, ale státní hospodářství z nich „dostává“ méně¹⁶²

Dle Engliše netkví hospodářská krize v racionalizaci výroby, ale má své počátky na straně zlata. Přesto není o působení zlata na tuto krizi zatím jednotný názor. Finanční komitét Společnosti Národů dokonce vytvořil, za účelem zkoumání vlivu zlata na hospodářství, zvláštní výbor.¹⁶³

Klimecký na stránkách ON v roce 1934 popisuje dopad zemědělské krize na světové hospodářství: *„Trvající sucha v mnohých výrobních obilních oblastech světa v severní Americe ještě doprovázené živelnými pohromami, staví světové hospodářství před otázky výsledku příštích žní, vývoje cenového, výnosnosti zemědělské, odbytových možností zemědělských zemí a uspokojení světové spotřeby. Následky pravděpodobně značně zhoršené příští sklizně ve světovém hospodářství budou dalekosáhlé.“*¹⁶⁴ V stejném roce se Mildschuh snaží zodpovědět otázku „Jakého původu je nynější krize?“ Využívá k tomu opět argumenty Engliše. *„Kdybychom měli pouze dva statky, nebyli bychom vůbec při změně směnné relace mezi nimi s to říci, nastala-li změna z příčiny na straně zlata či z příčiny na straně statků, protože případná změna vnější (množství výroby) může být paralyzována subjektivní žádoucností směňujících a přibývá-li žádoucnosti rychleji nežli výroby, může se směnná relace posunovati i ve prospěch statku, jehož výrobou přibyli. Máme-li více statků pak je věc jiná, protože*

¹⁶⁰ PEROUTKA, F. *Světové hospodářské akce*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 385.

¹⁶¹ PEROUTKA, F. *Světové hospodářské akce*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 389.

¹⁶² ENGLIŠ, Karel. *Podstata nynější krize státních financí*. Obzor národohospodářský XXXVIII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVIII., s. 729.

¹⁶³ BENEŠ, K. *Krize a zlato*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 566.

¹⁶⁴ KLIMECKÝ, Vladimír. *Zemědělská sklizeň a krise*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 323.

změna na straně zlata bude působiti u všech statků, změna na straně konkrétního statku však pouze u něho... ¹⁶⁵

Z Rozhledů ON v roce 1936 vyplývá, že již před světovou hospodářskou krizí se začaly hromadit překážky mezinárodní výměny zboží. V období krize se veškeré hromadění stupňovalo a překážky se staly obrovskou zátěží pro světový obchod. Na stránkách ON jsou zmíněny především překážky obchodní, ochrannářské, platební a devizové.¹⁶⁶

Podle Hospodářských a sociálních dějin Československa vznikla nejtěžší hospodářská krize 20. století zhroutilím kurzů akcií na newyorské burze. Tato krize postihla kromě Sovětského svazu celý svět. V zemědělství se začala dotýkat v roce 1928 a v roce 1930 se rozšířila z USA do dalších zemí. Rokem 1931 se zvětšila a vyústila do krize úvěrové a měnové. Z velmocí postihla krize nejvíce Spojené státy a Německo. Nejdéle trvala ve Francii. V sekundární literatuře je také zdůrazněno, že těžišťem hospodářských cyklů mezi lety 1929-37 nebyla konjunktura, ale krize.¹⁶⁷

III. 6. Legislativa

Ze smlouvy vydané 10. září 1919 vyplývá pro naši zemi svoboda průvozu osobám, zboží, lodím, nákladním vagónům, obchodním vagónům a poštovním transportům, které k nám přijíždí z některého ze států spojených a přidružených. Mezi další klady této smlouvy patří režim nejvyšších výhod, jež se týkají poplatků a omezení v oblasti tranzitní dopravy, dále přiměřenost dopravních poplatků a naprosté osvobození tranzitního zboží od celních dávek. Smlouva uvádí, že je nutné zavedení kombinovaných sazeb průvozních, dovozních a vývozních.¹⁶⁸

Dne 25. listopadu 1919 se Československá republika rozhodla pro politiku otevřených dveří v mezinárodním obchodě. Ministr obchodu Heidler prohlásil, že přes všechny snahy řídit náš vývoz na západ zůstává území bývalé rakousko-uherské monarchie naším největším odběratelem.¹⁶⁹ Podle mírových smluv z roku 1919 vznikly

¹⁶⁵ MILDSCHUH, Vilibald. *Doslov o devalvaci naší měny a k diskuzi ji předcházející*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha: J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 65.

¹⁶⁶ (Ský.) *Devalvace měn a překážky mezinárodního obchodu*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha: J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 692.

¹⁶⁷ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 245.

¹⁶⁸ LINHART, Bedřich. *Mezinárodní transit, letectví a plavba*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha: J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 71.

¹⁶⁹ (R.S) *Celní ochrana*. Obzor národohospodářský XXIV. (1919). Praha: J. Otto. 1919, roč. XXIV., s. 210.

zásady pro dovoz zboží a cestujících na dvou systémech. Co se týká Německa, Rakouska, Bulharska a Maďarska je průvoz založen na mírových předpisech samotných smluv a ohledně Polska, Rumunska, Jugoslaviie na zvláštních konvencích, které se s těmito státy uzavřely od čelných mocností spojených a přidružených (Spoj. států amerických, Anglie, Francie, Itálie a Japonska) jménem všech států spojeneckých a ve prospěch všech členů svazu národů.¹⁷⁰

Podle Basche (ON 1920) byl po válce nutný zásah státu do vývozních a dovozních poměrů. V Československu bylo nařízeno, že je třeba zvláštního povolení k dovozu i vývozu veškerého zboží. Povolení vydává československá vývozní a dovozní komise a zahraniční obchod je podřízen kontrole.¹⁷¹ Ministerstvo obchodu zařídilo pro kontrolu zahraničního obchodu nařízením ze dne 26. února vývozní a dovozní syndikáty, které měly právo rozhodovat a dávat vývozní a dovozní povolení na místo vývozní a dovozní komise, některé syndikáty také mohly organizovat vývoz a obstarávat nákup surovin. K jejich kontrole byl určen kontrolní a kompenzační úřad, který mimo jiné sjednává kompenzační obchody a spolupůsobí při hospodářských smlouvách. Momentální hospodářská situace si žádá ochranu průmyslu, je třeba podporovat hlavně dovoz surovin a hotové výrobky. Cenový rozdíl nesmí být rozhodujícím. To je změna oproti dřívější situaci, kdy bylo naopak voláno po obrovském dovozu výrobků za účelem snížení cen. Nyní se z valutárních důvodů dovoz omezil pouze na věci nezbytné. Má se podporovat vývoz hotových výrobků a suroviny se mají vyvážet pouze za předpokladu, že není možné je zpracovat u nás.

Pro určování obchodních hodnot a pro statistiku obchodu zahraničního vznikla nařízením ze dne 23. září 1920 stálá komise.¹⁷² Španělská vláda zavedla v roce 1922 zvláštní přírážku k celnímu tarifu na zboží z Československé republiky. Tato přírážka se pohybuje ve výši 62%-64%. Negativní důsledky to mělo zejména poté, co Španělsko uzavřelo obchodní smlouvu s Německem, podle níž nebyla vybírána celní přírážka. Dlouhé jednání vedlo k zavedení nové smlouvy, podle které se Španělsko zavazuje, že naše výrobky dovážené do Španělska nebudou podléhat žádné celní přírážce pro země se znehodnocenou valutou a budou se vyclívat podle sazeb z druhého sloupce španělského celního tarifu. Pro třicet položek španělského celního tarifu, ve kterých

¹⁷⁰ LINHART, Bedřich. *Mezinárodní transit, letectví a plavba*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha: J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 71.

¹⁷¹ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha: J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 115.

¹⁷² DRACHOVSKÝ, Josef. *Postavení Československa v obchodě mezinárodním*. Obzor národohospodářský XXVII. (1922). Praha: J. Otto. 1922, roč. XXVII., s. 257.

tarifují československé vývozní předměty (sklo, porcelán, železniční pražce, hnací řemeny, ocel, smaltové zboží, stroje, knoflíky...) přiznalo Španělsko smluvní sazby nižší o 10-20% než je minimální tarif. Československo Španělsku na oplátku poskytlo nejvyšší výhody a slevy z celních sazeb na jižní ovoce, sardinky a korkové zboží.¹⁷³

V návrhu hospodářského zákona se v roce 1926 objevila položka týkající se vývozu. Dnem vydání zákona začal platit zákaz na jakýkoliv vývoz surovin, polotovarů a zboží všeho druhu, zemědělské a lesní suroviny, vývoz dobytka, vývoz uměleckých předmětů, starožitných památek, národních krojů, památek církevních a všech ostatních předmětů, pokud si vývozce neopatřil povolení ministra obchodu, ministra zemědělství nebo ministra financí. Mezi položky u nichž je vývoz zakázán se počítá i uhlí. Co se dovozu týče, smí probíhat pouze se souhlasem ministerstva financí po dohodě s ostatními ministerstvy, především ministerstvem zemědělství a ministerstvem obchodu.¹⁷⁴ V platnosti zůstávají dosavadní dovozní celní sazby, které jsou ustanovené autonomním celním tarifem pro území Rakousko-Uherska, ale vláda má právo povolit úpravu sazeb pro potřebu obchodu a výroby.¹⁷⁵

Podle slov Krátkého (ON 1932) spojila Mezinárodní cukerní dohoda ve svých začátcích nejdůležitější cukerní vývozce z Evropy: Československo, Německo, Polsko, Maďarsko a Belgie a dále třtinové producenty jako je Kuba a Jáva. Provedení a organizaci této dohody měla na starost Mezinárodní cukerní rada, která měla na starost také získávání nových účastníků. Tato snaha se setkávala s úspěchem, protože k dohodě přistoupilo také Peru.

Významné je pro cukerní dohodu Rusko, zvláště v období, kdy vysoké odhady ruské cukerní výroby vzbuzovaly obavy před tímto velkým konkurentem. Tato spojení byla však na podzim roku 1931 přerušena kvůli změně vůdčích osobností ruského cukerního průmyslu a ruské zahraniční diplomatické službě, která cukerní jednání měla na starost.¹⁷⁶ Cukerní trh také podléhal velkému vlivu nepříznivého hospodářství, a proto se mu nedařilo obnovit rovnováhu mezi světovou výrobou a spotřebou. Cukerní

¹⁷³(Rozhledy.) *Úmluva se Španělskem*. Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 325.

¹⁷⁴RADVAN, J. *Návrh zákona hospodářského*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 26.

¹⁷⁵RADVAN, J. *Návrh zákona hospodářského*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 27.

¹⁷⁶KRÁTKÝ, L. *Cukerní průmysl v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVIII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVIII., s. 25.

ceny v roce 1931 klesly pod nejnižší zaznamenanou hranici, která předcházela uzavření této dohody.¹⁷⁷

Na stránkách ON je detailně rozebírán vývoj obchodních smluv s jednotlivými státy. Kompenzačními smlouvami byl v roce 1919 navázán hospodářský styk s Jugoslávií, Rakouskem a Rumunskem.¹⁷⁸ Nařízením z 9. listopadu 1920 byla uvedena smlouva o prozatímní úpravě obchodních styků s královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců.¹⁷⁹ S Bulharskem byla v srpnu 1920 uzavřena hospodářská dohoda o usnadnění vzájemných ekonomických styků.¹⁸⁰ Obchodní smlouva s Francií vyšla v platnost 14. ledna 1921, komplex úmluv s Itálií 23. března 1921 a obchodní smlouva s Německem 21. června 1920. S Rumunskem byla 23. dubna 1921 uzavřena obchodní smlouva, s Rakouskem 5. května 1921. V roce 1921 se vyjednává smlouva s Polskem, s Řeckem, Španělskem, Norskem a Anglií. Návrhy obchodních smluv byly také předloženy Dánsku, Švédsku a Holandsku. Americké vládě byla navržena obchodní smlouva o nejvyšších výhodách.¹⁸¹ Nová obchodní smlouva s Francií vznikla 17. srpna 1923.¹⁸² Definitivní obchodní smlouva s Maďarskem byla uzavřena v roce 1927 a vstoupila v působnost dne 8. srpna téhož roku.¹⁸³ Obchodní smlouva s Estonskem nabývá platnosti 17. července 1928, s Tureckem 5. dubna 1928 a v březnu 1928 byla vyjednána také definitivní smlouva s Kanadou.¹⁸⁴ S Německem máme smlouvu z roku 1920 s klausulí nejvyšších výhod a v roce 1928 se projednává celně tarifní smlouva.¹⁸⁵ S Persií byla sjednána v roce 1928 prozatímní dohoda, díky které se Československé republice dostane výhod minimálního perského tarifu.¹⁸⁶

¹⁷⁷ (Zprávy a názory.) *Cukerní průmysl v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVIII. (1932). Praha: J. Otto. 1932, roč. XXXVIII., s. 27.

¹⁷⁸ HORÁČEK, Cyril. *Dosavadní směrnice naší obchodní politiky*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha: J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 57.

¹⁷⁹ (S.V.) *Smlouva o prozatímní úpravě obchodních styků mezi Československem a Jugoslávií*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha: J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 57.

¹⁸⁰¹⁸⁰ (R.S.) *Přehled dosavadní obchodní politiky v čsl. republice*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha: J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 460.

¹⁸¹ (R.S.) *Přehled dosavadní obchodní politiky v čsl. republice*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha: J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 461.

¹⁸² FAFL, Z. *Nejvyšší výhody v obchodní politice francouzské*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha: J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 662.

¹⁸³ REŽNÝ, S. *Vývoz československých tovarů do Maďarska v období 1925-1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha: J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 195.

¹⁸⁴ (R.S.) *O úpravě obchodně-politických styků Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha: J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 625.

¹⁸⁵ (R.S.) *O úpravě obchodně-politických styků Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha: J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 627.

¹⁸⁶ (R.S.) *O úpravě obchodně-politických styků Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha: J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 628.

U vzájemné dohody s Dánskem zavedené 9. května 1935 skončila platnost 31. prosince. Dne 7. února 1936 nastupuje v platnost autonomní režim, který připouští dovoz československého zboží do Řecka v omezeném rozsahu.¹⁸⁷ Od 3. března 1936 do 15. dubna je zavedená autonomní úprava pro naše zboží dovážené do Turecka. Jak u Řecka, tak u Turecka je Československo značně poškozené danými zásadami. S Nizozemím má Československo dohodu o vzájemném dovozu sjednanou 9. dubna 1934.¹⁸⁸ Dne 1. ledna roku 1937 vyšla v platnost obchodní smlouva sjednaná s Austrálií.¹⁸⁹ Dne 27. ledna 1937 byla sjednána prozatímní dohoda na zásadě nejvyšších výhod s Jihoafrickou unií.¹⁹⁰ Dne 15. října 1937 byla uzavřena dohoda s Tureckem o prozatímní aplikaci nového dovozního režimu s platností do 15. října 1937. Dne 15. dubna 1937 byla podepsána obchodní smlouva s Kolumbií na oboustranné zásadě nejvyšších výhod.¹⁹¹ Dne 10. května 1937 byla sjednána nová letecká dohoda s Itálií, která podpoří hospodářské styky obou zemí.¹⁹² Dne 15. prosince 1937 byla sjednána obchodní smlouva s Ecuadorem a 16. prosince 1937 došlo k obchodní úmluvě na oboustranné zásadě nejvyšších výhod s Mexikem.

Rozhledy ON roku 1937 informují o tom, že se Československá republika připravuje na jednání s dalšími zámořskými státy, a to s Argentinou, Ecuadorem, Peru, Mexikem, S. Salvadorem, Nicaraguou, Kostarikou, Venezuelou, Hondurasem, Arábií a Irákem.¹⁹³

¹⁸⁷ (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 175.

¹⁸⁸ (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 177.

¹⁸⁹ (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 51.

¹⁹⁰ (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 111.

¹⁹¹ (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 251.

¹⁹² (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 329.

¹⁹³ (Ský.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 169.

III. 7. Export československých produktů

Jelikož byl průmysl poškozený válkou, nebyl hned konkurence schopný. Jedná se hlavně o průmysl textilní, kovodělný a chemický. V celé Evropě trpěl poválečný průmysl nedostatkem surovin. Pouze malá část československého průmyslu měla zde i svou surovinovou základnu. Některé suroviny jsme mohli částečně získat ze zemí se špatnou valutou (například vlnu, kůži a len z Jugoslávie, Balkánu či Uher), ale velká většina se dá zakoupit pouze ze zemí s vysokou valutou. V bavlně monopolisticky rozhodovala Amerika.¹⁹⁴

Z rozhledů v poválečném roce 1919 vyplývá, že 61% veškerého exportu připadá na Rakousko, z toho 69% na Rakousko a Uhry.¹⁹⁵ Průměrný vývoz činil v roce 1920-34 mil. dolarů, 1921 28 mil. dolarů a na konci roku 1922 40 mil. dolarů. V době krize klesal dovoz a stoupal vývoz.¹⁹⁶ Vývoz do nových států poklesl mezi lety 1921 a 1922 o 28 mil. dolarů, do oblasti staré celní ciziny stoupl o 24 mil. dolarů.¹⁹⁷

Hlavní předměty našeho vývozu na západ v roce 1920 byly cukr, slad, dříví, sklo, porcelán, chmel, jablonecké výrobky a kožené zboží.¹⁹⁸ Tyto údaje jsou srovnatelné s těmi, jenž se nachází v knize Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. Autoři Faltus s Průchou zde navíc vyzdvihují také vývoz dřevařských výrobků a zmiňují skutečnost, že Československo patřilo k předním světovým vývozcům zbraní.¹⁹⁹

Vývoz stoupl od období mezi lety 1920 - 1923 ze 12,7 miliardy na 20,4 miliardy v roce 1929. V tomto období Československo překonalo válečné následky a vypracovalo se ze středoevropské deprese.²⁰⁰ V roce 1924 probíhal největší obchod s Německem, zaostávali jsme v něm však o dvě miliardy. Tuto skutečnost potvrzují také Hospodářské a sociální dějiny Československa. Podle jeho autorů svědčí o významném

¹⁹⁴ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 118.

¹⁹⁵ (S.) *Dovoz a vývoz Československé republiky*. Obzor národohospodářský XXIV. (1919). Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV., s. 469.

¹⁹⁶ (R.S.) *Aktivum čsl. obchodní bilance*. Obzor národohospodářský XXVIII. (1923). Praha:J. Otto. 1923, roč. XXVIII., s. 122.

¹⁹⁷ (R.S.) *Aktivum čsl. obchodní bilance*. Obzor národohospodářský XXVIII. (1923). Praha:J. Otto. 1923, roč. XXVIII., s. 123.

¹⁹⁸ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 118.

¹⁹⁹ FALTUS, J. et. PRŮCHA, V. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze - Fakulta národohospodářská, 1996, str. 59

²⁰⁰ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v roce 1929*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha:J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 163.

vztahu s Německem také fakt, že právě s touto zemí byla podepsána v roce 1920 první řádná obchodní smlouva.²⁰¹ Druhý největší obchod jsme měli s Rakouskem, náš vývoz zde o 2,28 miliardy Kč převyšoval dovoz. Aktivní obchod jsme měli také s V. Británií, Maďarskem, Jugoslávií, Rumunskem a Švýcarskem.

Obchodní politika Československa se v roce 1924 nesla v duchu uvolňování mezinárodního obchodu.²⁰² V roce 1924 jsme dosáhli nového vývozního rekordu, který však byl o rok později překonán.²⁰³ Vyváželi jsme více než Švýcarsko, Holandsko, Švédsko či Dánsko. Německý vývoz byl čtyřikrát větší, anglický desetkrát a americký až čtrnáctkrát.²⁰⁴

Z rozhledů ON v roce 1925 vyplývá, že aktivum naší zahraniční tržby pokleslo od roku 1922 na méně než čtvrtinu, bylo tomu tak, protože se zmenšil vývoz o více než jednu miliardu a dovoz stoupl o tři miliardy. V roce 1923 vzrostl vývoz o 4 449 mil. a dovoz o 5 640 mil. Kč.²⁰⁵ Hospodářsky pocítujeme i neurovnané hospodářské poměry v Rusku.²⁰⁶

Vývoz dosáhnul v roce 1925 asi tři čtvrtin předválečné hodnoty. Československo, válkou skoro nepoškozené, ušetřené největších stupňů inflace, zahájilo brzy vývoz a bylo v něm dvakrát tak silné jako Rakousko nebo Polsko a čtyřikrát tak silné jako Maďarsko, Jugoslávie nebo Rumunsko. Československý vývoz dosáhnul v krizovém roce 1922 rekordu. Roku 1923 však následoval pokles v důsledku deflace.²⁰⁷

V roce 1926 přináší ON informace o tom, že Československý vývoz činí 57% vývozu předválečného z našeho území, do staré ciziny putuje 90% a do té nové 33%. Světový obchod však dosáhl 106%.²⁰⁸ Československý vývoz poklesl v ¼ roku 1926 a byl o 12% menší než předcházejícího roku. Ze 4730 milionů poklesl na 4166 milionů

²⁰¹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s.105.

²⁰² (R.S.) *Obchodní politika v Č. S. R.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 34.

²⁰³ UHLIG, Karel. *Československý vývoz na světovém trhu.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 411.

²⁰⁴ UHLIG, Karel. *Československý vývoz na světovém trhu.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 414.

²⁰⁵ *Výkaz o speciálním obchodě čsl. rep.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 133.

²⁰⁶ (R.S.) *Naše hospodářská situace dle líčení Englišova.* Obzor národohospodářský XXIX. (1924). Praha:J. Otto. 1924, roč. XXIX., s. 455.

²⁰⁷ *Československý vývoz na světovém trhu.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 411.

²⁰⁸ UHLIG, Karel. *Československo se opožďuje v soutěži o světový trh.* Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 69.

Kč. Pozitivní však byl pokles velkoobchodních cen a pokles vývozu největších obchodních států.²⁰⁹

Pokles hodnoty vývozu ve zlatě nastal také ve Francii (19%), v Belgii a Švýcarsku (13%), v Americe (12%), v Anglii (9%), v Nizozemí (6%) a v Itálii (3%). Na východě však probíhalo zvýšení Rusko (42%), Německo (23%), Maďarsko (20%) a Švédsko (5%). Na dunajském trhu jsme získali 5 %, ale v Polsku jsme pozbyli více jak ¾ našeho vývozu.

Velké ztráty jsme v roce 1926 utrpěli také při vývozu do Německa, na západoevropském kontinentu a v Anglii.²¹⁰ Československý vývoz klesl v roce 1925 i na dunajském trhu. Příčinou poklesu je odumírání starých spojení z doby společného celního území. Pokles jsme zaznamenali také v západní Evropě.²¹¹

Vývoz hotových výrobků do Rakouska v roce 1928 enormně stoupl a dosáhl skoro našeho vývozu do Německa.²¹²

Uhlig ve svém článku z roku 1928 přináší informace o zahraničním obchodu, ze kterých plyne, že rostoucí přebytek československé výroby se odbyval v západní Evropě, protože nebylo možné jej udat do nových států.²¹³ Na západě poklesla německá konjunktura a to velmi oslabilo Německo v jeho funkci hlavního odběratele.²¹⁴ Náš úhrnný vývoz do Německa klesl ze 4,8 na 4,7 miliard, ale zvýšily se odběry z Německa z 3,8 na 4,8 miliardy. Vzrostl také náš vývoz do Ameriky, Švýcarska, Itálie, Hamburku, Nizozemí, Ruska a Skandinávie. Pokles byl zaznamenán v Maďarsku, Německu, Anglii, Rumunsku, Terstu, Britské Indii, Turecku a Japonsku.²¹⁵

Vývoz cukru do Anglie má pro Československo obrovský význam, zároveň ale prochází kritickou situací, kterou způsobila anglická ochranná politika, která je

²⁰⁹ BASCH, Antonín. *Pokles československého vývozu v prvním čtvrtletí 1926*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 321.

²¹⁰ BASCH, Antonín. *Pokles československého vývozu v prvním čtvrtletí 1926*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s.322.

²¹¹ (L.) *Opoždování československého vývozu na světovém trhu*. Obzor národohospodářský XXXI. (1926). Praha:J. Otto. 1926, roč. XXXI., s. 362.

²¹² (R.S.) *Vývoj zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 149.

²¹³ UHLIG, Karel., *Zahraniční obchod v r. 1928*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 192.

²¹⁴ UHLIG, Karel., *Zahraniční obchod v r. 1928*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 193.

²¹⁵ UHLIG, Karel., *Zahraniční obchod v r. 1928*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 194.

vedená tak, aby došlo ke snížení cla na surový cukr. Je proto nutné studovat vývoj anglického cukerního trhu.²¹⁶

Podle Uhliga je nutné ujasnit si dvě základní otázky: Jsou anglické rafinerie vůbec schopné anglickou spotřebu cukru rafinovat, a nebo je k tomu donutí až clo? Je možné pokrýt úbytek vývozu rafinovaného cukru do Anglie, cukrem surovým? Co se týká první otázky, tak anglické rafinerie mají se současnou podporou možnost zvýšit svoji výkonnost a pokrýt potřeby anglického trhu. Druhou odpovědí bylo, že úbytek rafinovaného cukru nemůže být nikdy nahrazen tím surovým. Proto hrozí ztráta tohoto trhu, který odebíral třetinu československého cukerního vývozu.²¹⁷

Rozhledy roku 1929 mapují československý vývoz. Ten poklesl pro dunajský trh o 52 milionů.²¹⁸ Úbytek však vykázal vývoz surovin, který byl způsoben naší konjunkturou a selháním německých zakázek.²¹⁹ Vývoz cukru poklesl na jednu třetinu, vývoz obilí byl příznivý, vývoz uhlí také avšak stále nedosáhl ani poloviny vývozu před válkou.²²⁰ Vývoz kůže, zejména obuvi z kůže, dosáhl začátkem roku obrovského vzestupu, stoupl až na 173% sezonní výše, vývoz železa byl díky nepříznivému počasí brzděn.

Příznivě se v dubnu a květnu 1929 vyvíjí vývoz papíru.²²¹ Československá situace na trhu nových států je však nepříznivá. Nejedná se pouze o zhoršení konjunktur, ale i o budování vlastního průmyslu v zemích podunajských. Vývoz do Německa se pomalu zlepšuje, ale vývoz do bývalé německé ciziny se stále zmenšuje. Největší pokles byl zaznamenán v Maďarsku, kde bylo v listopadu dosaženo pouze 52% běžného průměru²²² a v Rakousku 71%. Zlepšení bylo dosaženo v Polsku, Jugoslávii, Rumunsku.²²³

²¹⁶ UHLIG, Karel. *Vývoz cukru do Anglie*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha: J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 447.

²¹⁷ UHLIG, Karel. *Vývoz cukru do Anglie*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha: J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 447.

²¹⁸ (R.S.) *Výsledky zahraničního obchodu v prosinci*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha: J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 151.

²¹⁹ (R.S.) *Pasivum zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha: J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 594.

²²⁰ (R.S.) *Pasivum zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha: J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 595.

²²¹ (R.S.) *Pasivum zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha: J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 596.

²²² (R.S.) *Textilní krize*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha: J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 130.

²²³ (R.S.) *Textilní krize*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha: J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 131.

Pro Československo je podle Uhliga důležité, vybojovat v Podunají obchodně politický mír a přátelství a zamezit tím dalšímu odcizení.²²⁴

V roce 1930 ve vývozu pokleslo množství o 9% a hodnota o 16,5%.²²⁵ U kůže klesl dovoz o 86 milionů a vývoz o 270 milionů, to vedlo k zhoršení aktiva z 1090 na 895. Toto zhoršení bylo zapříčiněno americkými cly a racionalizací německého obuvnického průmyslu.²²⁶ *Vývoz do Polska se zmenšil o 30%, do Maďarska a Rumunska o 23%, do Rakouska o 20%, kdežto vývoz do Jugoslávie vzrostl o 35%. Pro budoucnost je pozitivní, že pokles vývozu do Rakouska byl menší než pokles ve směru většiny ostatních nových států. Textilní vývoz poklesl ve všech směrech, a to do Maďarska o 29%, do Polska o 27%, do Rumunska o 22%, do Jugoslávie o 13% a do Rakouska o 9%.*²²⁷

Dle Uhliga začalo v roce 1931 od Československa odebírat více zboží Rusko, Francie, jižní Afrika a Turecko.²²⁸ Velké ztráty jsme však utrpěli v Rakousku, Polsku, Rumunsku, Bulharsku, Maďarsku a Německu. Přírůstek byl zaznamenán v Turecku, Egyptě, Britské Indii a Austrálii.²²⁹

*Hodnota našeho vývozu v běžné měně stoupla z 5,9 miliardy Kč v r. 1933 na 7,3 miliardy Kč v roce 1934 a na 7,95 miliardy Kč v roce 1935. V korunách o nynější zlaté hodnotě činí vzestup ze 7,0 na 7,3 a na 7,95 miliardy. V obou případech vychází tedy jistý vzestup. Od toho však musíme odečísti vývoz mincovních kovů. Ten činil v roce 1933 jen 80 mil. Kč dnešní zlaté hodnoty a v roce 1934 jen 21 mil. Kč, ale v roce 1935 najednou 548 mil. Kč. Vývoz jen zboží činil v roce 1933 6,9 miliardy Kč dnešní zlaté hodnoty a zvyšoval se na 7,3 a 7,4 miliardy Kč.*²³⁰

²²⁴ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v r. 1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 175.

²²⁵ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v r. 1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 257.

²²⁶ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v r. 1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 261.

²²⁷ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v r. 1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 264.

²²⁸ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 169.

²²⁹ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 170.

²³⁰ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod Československa a jeho budoucnost*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 78.

V roce 1934 obraty světového zahraničního obchodu klesaly, ale československý vývoz vykazoval vzestup díky vzestupu vývozu do Německa.²³¹ Dle diagramů stoupl vývoz pouze do Německa z 24% na 29% (1934), vývoz do středoevropských zemí ale stále klesá na 17% a vývoz do ostatních států na 40%.²³² Informace v sekundární literatuře se s těmito skutečnostmi shodují.

Zlatá hodnota vývozu Japonska v roce 1935 dosáhla 44% hodnoty z roku 1929, u Anglie se tato hodnota pohybuje pouze na 35%, u Německa na 33%, u Francie a Československa přesáhla 30%, nejnižší je u Unie severoamerické, kde se pohybuje na 25,5%. V poslední době dochází v Japonsku a Německu k rychlému vzestupu vývozu. Náš vývoz stoupá v této době rychleji než anglický. Německo má úspěchy díky podpoře vývozu velkými prémiemi, které jsou založené na znehodnocování vázaných marek a Japonsku se daří díky sociálnímu dumpingu.²³³

V běžném vývoji vyvrcholil vývoz z Československa (po očištění od vlivu ročního období) ve 3. čtvrtletí 1937. Tehdy dosáhla zlatá hodnota vývozu 44,5% hodnoty z roku 1929. V posledním loňském čtvrtletí klesla na 39,1%. Byl to nejlepší výsledek od léta 1931. Přesto vykazovaly tehdy lepší výsledky Anglie a Německo, jejichž indexy činily 47,3% a 46,2%. V lednu 1938 se však obraz změnil. Index vývozu z Československa stoupl na 46,3%, kdežto Německo vykazuje jen 44% a Anglie 40,7%.²³⁴ Vývoz cukru byl sice menší než před rokem, ale výnos z něj vyšší. Textilní vývoz oproti minulému lednu stoupl na 199 mil. Kč (o 14 mil.). Zvýšil se také vývoz bavlněného zboží na 125 vagonů po 10 tunách. Po jakostní stránce se vývoz zhoršil. Příznivý je vývoz papíru a pozoruhodné výše dosáhl také vývoz hliněného zboží, jehož hodnota se zvýšila o jeden milion. Kč.²³⁵ Zahraniční obchod za leden 1938 hlásí nečekaný vzestup vývozu. Vývoz se zvýšil oproti poslednímu roku o 294 mil. Kč, zejména v průmyslových skupinách.²³⁶ Zlepšil se vývoz železného zboží, strojů, kovového, koženého a papírového zboží.²³⁷

²³¹ UHLIG, Karel. *Náš zahraniční obchod po devalvaci Kč*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 559.

²³² UHLIG, Karel. *Náš zahraniční obchod po devalvaci Kč*. Obzor národohospodářský XXXIX. (1934). Praha:J. Otto. 1934, roč. XXXIX., s. 559.

²³³ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod světový*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 83.

²³⁴ *Zahraniční obchod za leden*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 136.

²³⁵ *Zahraniční obchod za leden*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 139.

²³⁶ *Zahraniční obchod za leden*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 134.

²³⁷ *Zahraniční obchod za leden*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 135.

Na konci sledovaného období pojednávají články ON o klesajícím československém vývozu do Evropy. Ten poklesnul z 87,2% v roce 1928 na 74,1% v roce 1937. Příčinou je kontingentace, zvyšování cel, vzrůst domácí výroby v jednotlivých státech, pokleslá spotřeba a politické důvody.²³⁸ Jednou z největších překážek Československého vývozu do ciziny je zeměpisná poloha, ze které vyplývají velké dopravní nevýhody. Postrádáme zejména již zmíněný přístup k moři.²³⁹

III. 8. Import do Československa

Články týkající se importu jsou v ON zastoupeny ve velké míře, nechybí tabulky s procentuálním vyjádřením nebo vzájemné poměry jednotlivých dovozců. Import je zde podrobně zkoumán z mnoha hledisek, měří se jeho váha, objem, zlatá hodnota, sezonní výkyvy, rekordy a je také názorně porovnáván s lety předchozími, zejména s těmi válečnými. Hodnoty importu v jednotlivých letech jsou velmi proměnlivé, protože je ovlivněn řadou faktorů, mezi které patří například poválečné oslabení, hospodářská krize, konjunktura zemí nebo dopravní a celní poměry. Podrobnému vývoji obchodu v jednotlivých letech se věnuje zejména Uhlig.

Basch upozorňuje na to, že československému poválečnému průmyslu „*chybí bavlna, vlna, juta, len, konopí, kaučuk, surové i umělé hedvábí, kovy, surové kůže, soda, suroviny pro průmysl chemický, kožešnický, kartáčnícký, z části i pro průmysl sklářský a porculánový.*“ Některé suroviny můžeme částečně získat ze zemí se špatnou valutou například vlnu, kůži a len z Jugoslávie, Balkánu či Uher, ale velká většina se dá zakoupit pouze ze zemí s vysokou valutou.²⁴⁰

V roce 1919 byl největší import z Rakouska, na této skutečnosti se ON shoduje se sekundární literaturou. Výčet následných významných dovozců se však liší. Podle ON jde o Švýcarsko, Německo, Uhry, Jugoslávii, Švédsko a Polsko.²⁴¹ Podle

²³⁸ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati.* Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 472.

²³⁹ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati.* Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 484.

²⁴⁰ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky.* Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 118.

²⁴¹ (S.) *Dovoz a vývoz Československé republiky.* Obzor národohospodářský XXIV. (1919). Praha:J. Otto. 1919, roč. XXIV., s. 469.

Hospodářských a sociálních dějin Československa následují za Rakouskem Spojené státy, poté Německo, Francie a Itálie.²⁴²

Velkou poptávku po zboží způsobil nízký stav valuty v bývalých centrálních mocnostech. Nevyplácí se kupovat za drahou valutu a za světové ceny v cizině suroviny a prodávat za zlomek světové ceny výrobky.²⁴³

Po válce byl průmysl zaměstnán nedostatkem zboží a velkou poptávkou. Československý průmysl byl závislý na cizích surovinách, jejich nedostatek byl zvyšován rozvrácenými dopravními poměry.²⁴⁴ Československo nebylo soběstačné ani v roce 1925, kdy se seznam surovin, potřebného z ciziny, rozšířil o „*cereálie a luštěniny, kávu, čaj, kakao, koření, drogy, hnojiva, uhlí, bavlnu, vlnu, len, konopí, písek, kůži, kožešiny, dřevo, rudy, kaučuk, průmyslové stroje, knihy, časopisy, ovoce, nápoje, hedvábí a mincovní kov.*“²⁴⁵ V tomto výčtu se ON shoduje se sekundární literaturou. V knize *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století* vyzdvihuje Faltus s Průchou také ropu, chlebové obilí, olejniny a jedlé tuky.²⁴⁶

Dovoz byl příznivě ovlivněn zlepšením hospodářské situace v roce 1927.²⁴⁷ Dovoz v posledním čtvrtletí 1926 klesl až na 83% sezonního průměru let 1924-1925, na konci května se však znovu zvedl na plný sezonní průměr.²⁴⁸ Dovoz surovin klesl koncem roku 1926 na 81% sezonní výše, koncem roku 1925 to bylo 109%.²⁴⁹ Zahraniční obchod dosáhl v srpnu dle statistik ON v dovozu a vývozu částky 1600 mil. Kč. Oproti červenci stoupl dovoz o 260 milionů Kč a vývoz o 170 milionů Kč. Na vzestupu dovozu se podílí potraviny 70 miliony, suroviny 160 miliony a hotové zboží 40 miliony, pouze dovoz dobytka klesl o 14 mil. Kč.²⁵⁰ V roce 1926 byl československý

²⁴² PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 99.

²⁴³ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 119.

²⁴⁴ HORÁČEK, Cyril., *Dosavadní směrnice naší obchodní politiky*. Obzor národohospodářský XXVI. (1921). Praha:J. Otto. 1921, roč. XXVI., s. 24.

²⁴⁵ DRACHOVSKÝ, Josef. *Postavení Československa v obchodě mezinárodním*. Obzor národohospodářský XXVII. (1922). Praha:J. Otto. 1922, roč. XXVII., s. 100.

²⁴⁶ FALTUS, J. et. PRŮCHA, V. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze - Fakulta národohospodářská, 1996, s. 59.

²⁴⁷ (R.S.) *Statistika zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 436.

²⁴⁸ (R.S.) *Statistika zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 436.

²⁴⁹ (R.S.) *Statistika zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 437.

²⁵⁰ (R.S.) *Zahraniční obchod*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 553.

dovoz skoro o více jak tři miliardy větší a vývoz byl o dvě miliardy větší než v roce 1926.²⁵¹

Dovoz na konci roku 1928 dosáhl rekordu 658 milionů. Všechna průmyslová odvětví dosáhla v prosinci vývozního rekordu.²⁵² Důležitým krokem bylo také naše celní odtrhnutí od dřívějšího trhu a bývalého celního území rakouskouherského, které proběhlo v roce 1928. Ve stejném roce poklesla na západě německá konjunktura, což mělo za následek oslabení Německa v jeho funkci hlavního odběratele.²⁵³ Dovoz obilí, mouky a luštěnin, který tvořil největší položku vyživovacího hospodářství, klesl o čtvrt miliardy. Odběr Československa z podunajských států klesl v důsledku jejich nepříznivé sklizně.²⁵⁴

V květnu 1929 byl vysoký dovoz surovin. Bilance hotových výrobků se nezhoršila a byla na tom dokonce o 10% lépe jak v minulém roce.²⁵⁵ Dovoz surovin byl v tomto roce celkově větší než v tom minulém a dosáhl 250 mil.²⁵⁶ Dovoz surovin potřebných pro průmysl textilní byl ovlivňován textilní krizí.²⁵⁷ To jak v Československu, tak v dalších evropských státech způsobilo pokles při odběrech surovin.²⁵⁸ Dovoz bavlny od ledna do listopadu roku 1929 byl jen o 7000 q. menší než ve stejném období roku 1928. Ostatní textilní odvětví vykazují zvětšený dovoz. V listopadu byl dovoz surové bavlny srovnatelný s předchozím rokem, ale v prosinci klesl o 20%. Dovoz vlny byl až do září vyšší jak předešlý rok, ale od října znatelně klesl. Dovoz lnu byl ještě v listopadu vyšší než minulý rok, ale v září a během října už hladiny z minulého roku nedosáhl. Dovoz hedvábí se až do konce roku 1929 držel při běžných hodnotách, kdežto dovoz surové bavlny poklesl jenom během prosince ze 116% na 75%.²⁵⁹ Úhrnná hodnota textilního vývozu od ledna do listopadu od ledna do

²⁵¹ (R.S.) *Vývoj zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 148.

²⁵² (R.S.) *Vývoj zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 149.

²⁵³ UHLIG, Karel., *Zahraniční obchod v r. 1928*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 193.

²⁵⁴ UHLIG, Karel., *Zahraniční obchod v r. 1928*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 197.

²⁵⁵ (R.S.) *Pasivum zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 593.

²⁵⁶ (R.S.) *Pasivum zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 594.

²⁵⁷ (R.S.) *Pasivum zahraničního obchodu*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 596.

²⁵⁸ UHLIG, Karel., *Textilní krize*. Obzor národohospodářský XXXIV. (1929). Praha:J. Otto. 1929, roč. XXXIV., s. 937.

²⁵⁹ (R.S.) *Textilní krize*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha:J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 129.

listopadu 1929 se zmenšila o 130 mil. v porovnání s rokem předcházejícím, dovoz do bývalé ciziny se zvětšil o 400 mil. a vývoz do Německa poklesl o 70 mil.²⁶⁰

V roce 1929 se velmi zvýšil dovoz výrobních statků, zejména pak u železa, elektrických aparátů, přístrojů a chemikálií.²⁶¹

Labská doprava je velmi důležitá pro náš zahraniční obchod.²⁶² Po Labi se k nám dovážejí zejména průmyslové suroviny, hnojiva a obilí, největší položku tvoří průmyslová sůl.²⁶³ Dovoz surovin vyjma dříví a uhlí byl o 2,5 miliardy v roce 1931 menší než předcházející rok. Dovoz hotových tovarů až o 1100 milionů.²⁶⁴ *Úhrnné saldo bilance potravin bylo pasivní asi 1600 milionů Kč, pasivum bylo o 120 milionů větší než v předešlém roce. Zhoršení bylo způsobeno cenovým poklesem cukru a velkými dovozy obilí, jež znamenají dovoz do zásoby před vstupem zvýšených cel v platnost. Dovozní přebytek obilí, luštěnin, ovoce a moučných výrobků, který v letech 1924/26 činil ještě více než 1 1/2 miliardy ročně, klesl předcházejícího roku na 150 milionů. V roce 1930 zesílil asi na 1/2 miliardy, zůstává tedy pod třetinou hodnoty z let 1924/26, zhoršil se však vůči předcházejícímu roku o 300 milionů.*²⁶⁵

V roce 1931 poklesl u dovozu a vývozu obrat Československa méně než celkový obrat světového obchodu, který v tomto roce klesl o 30%, v Československu jen o 25%.²⁶⁶ Náš dovoz klesl o 24% a vývoz o 25%.²⁶⁷ Naše potřeba cizozemských přístrojů a strojů a dalších speciálních výrobků v roce 1932 stoupá. Jsme ve velké míře odkázáni na cizí suroviny a polotovary a nedisponujeme přebytkem²⁶⁸

Váha dovozu poklesla od roku 1920 do roku 1933 na 46%. Dovoz zboží klesl v roce 1934 oproti roku 1933 o 398 mil. Kč. Dovoz dobytka poklesl o třetinu a potravin

²⁶⁰ (R.S.) *Textilní krize*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha:J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 130.

²⁶¹ UHLIG, Karel. *Zahraníční obchod v roce 1929*. Obzor národohospodářský XXXV. (1930). Praha:J. Otto. 1930, roč. XXXV., s. 169.

²⁶² (Zprávy a názory.) *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 101.

²⁶³ (Zprávy a názory.) *Hospodářské základy labské plavby*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 101.

²⁶⁴ UHLIG, Karel. *Zahraníční obchod v r. 1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 173.

²⁶⁵ UHLIG, Karel. *Zahraníční obchod v r. 1930*. Obzor národohospodářský XXXVI. (1931). Praha:J. Otto. 1931, roč. XXXVI., s. 174.

²⁶⁶ UHLIG, Karel. *Zahraníční obchod v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 155.

²⁶⁷ UHLIG, Karel. *Zahraníční obchod v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s. 156.

²⁶⁸ UHLIG, Karel. *Zahraníční obchod v roce 1931*. Obzor národohospodářský XXXVII. (1932). Praha:J. Otto. 1932, roč. XXXVII., s.165.

o čtvrtinu.²⁶⁹ V roce 1935 se váha dovozu zvýšila na 52%. Objem dovozu se do roku 1935 zvýšil na 46%.²⁷⁰

V roce 1937 činí vzestup celkové hodnoty dovozu v porovnání s předchozím rokem pouze 13%, dovoz dobytka poklesl o 10%.²⁷¹ V roce 1938 byl zaznamenán pokles dovozu. Ten zapříčinilo snížení odběru surovin, ústup konjunktury, cenový pokles.²⁷²

V závěru analyzovaného období byl zaznamenán na stránkách ON pokles dovozu. Ten zapříčinilo snížení odběru surovin, ústup konjunktury, cenový pokles.²⁷³

²⁶⁹ KLIMENT, J. *Zahraniční obchod v prosinci a v roce 1934*. Obzor národohospodářský XL. (1935). Praha:J. Otto. 1935, roč. XL., s. 58.

²⁷⁰ UHLIG, Karel. *Zahraniční obchod Československa a jeho budoucnost*. Obzor národohospodářský XLI. (1936). Praha:J. Otto. 1936, roč. XLI., s. 80.

²⁷¹ (S.) *Obchodně-politický přehled*. Obzor národohospodářský XLII. (1937). Praha:J. Otto. 1937, roč. XLII., s. 745.

²⁷² *Zahraniční obchod za leden*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 135.

²⁷³ *Zahraniční obchod za leden*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 135.

IV. Kvantitativní analýza článků zaměřených na mezinárodní obchod na stránkách ON

Počet článků zaměřených na mezinárodní obchod značně kolísal. Během válečných let bylo jejich zastoupení minimální. V těchto letech se řešilo pouze hospodářské pozadí války, komplikace na mezinárodních trzích způsobené válkou, obchodně politické otázky, snahy o potencionální celní unie, nové obchodní cesty, vyhlídky obchodní budoucnosti jednotlivých zemí a význam obchodních přístavů. Průměrný počet větších článků ve válečném období byl 20,6% z toho zabíral mezinárodní obchod průměrně 2,4%. Největší podíl článku o mezinárodním obchodě byl v ročníku 1917, kdy zabíral 18,2 % z celkového počtu velkých článků.

V období 1919 až 1930 můžeme vidět narůstající počet článků od roku 1925 do roku 1926. Rok 1926 byl ve sledovaném úseku, co se týče množství článků zaměřených na mezinárodní obchod rekordní (36,6%). Jednu z možných příčin vidím ve změně ve vedení. Po smrti Josefa Grubera roku 1925, se vedení ujal František Hodáč a tato změna přinesla také novou strukturu ON spolu s nárůstem počtu stran. Toto číslo je také bohaté na analýzy předešlých let, zejména na porovnávání předválečného stavu s tím poválečným. Řeší se zde také německý tlak na československý vývoz do této země, vztahy Československa a Maďarska, zemědělská krize a vývoj v záležitosti nového celního tarifu. Relativně vysoká čísla přináší také rok 1927, 1929 a 1930. Rok 1929 přináší zároveň nejvyšší počet větších článků pro sledované období. Z šedesáti větších článků, přináší devět informace týkající se mezinárodního obchodu. V tomto čísle je hojně zmiňovaná otázka cukerního průmyslu a také dopady cukerní krize.

V období krize mezi lety 1930 až 1938 má největší zastoupení článků o mezinárodním obchodě rok 1932 a to 25,9%, je zde opět zastoupen cukerní průmysl a hospodářská spolupráce nástupnických států, ale najde se zde také prostor pro zkoumání dopravní situace, zejména pak hospodářských základů labské plavby. Poslední analyzovaný rok 1938 je zároveň rokem s velmi nízkým počtem článků o mezinárodním obchodě. Podrobně ho řeší pouze dva větší články, což je velmi nízké číslo vzhledem čtyřiceti větším článkům v tomto ročníku (viz příloha č.1).

V. Závěr

Ve své práci jsem poukázala na politické a hospodářské poměry českých zemí v rámci Rakouska-Uherska a následně pak na poválečnou situaci nově vzniklého Československa. Jelikož je mezinárodní obchod složitý komplex vzájemně se ovlivňujících jevů, vyzdvihla jsem ve své práci ty nejzásadnější a to dopravu, politickou a celní situaci, měnový vývoj a v neposlední řadě také hospodářské podmínky Československa, které určovaly následné mezinárodní obchodní vztahy.

Během války se státy snažily zejména zabránit tomu, aby vyvážely zboží sloužící k zásobování svých vojsk a obyvatelstva a nepřály si, aby se do států, se kterými válčí, dováželo jejich prostřednictvím zboží, které by mohlo posloužit cizímu vojsku či obyvatelstvu. Z toho vzešly zákazy vývozu některých druhů zboží především zbraní, nábojů, dobytka a obilí, a to i tehdy, pokud šlo o vývoz do států neutrálních.²⁷⁴ Byly také stanoveny tzv. absolutní kontrabandy, které obsahovaly soupis všech předmětů sloužících k válečným účelům a kontrabandy relativní, které zahrnovaly předměty, které se daly využít jak pro válečné tak pro mírové účely.²⁷⁵

Po skončení války trpěl průmysl nedostatkem surovin, protože jen malá část československého průmyslu měla v Československu i svou surovinovou základnu.²⁷⁶ Pro Československo měl obrovský význam zejména také vývoz cukru do Anglie, ten však zároveň procházel kritickou situací, kterou způsobila anglická ochranná politika.²⁷⁷

Během sledovaných let došlo k velkým změnám jak v jednotlivých zemích, tak v celém světě. Pro Československo bylo zásadní odtržení od Rakouska-Uherska a vyhlášení samostatné Československé republiky, ke kterému došlo 28. října 1918. Tato situace však měla negativní dopad na střední Evropu, kde vzniklo několik samostatných trhů. Záhy po rozpadu Rakousko-Uherska se objevily snahy o společnou celní unii, ty však nebyly uskutečněny. Větší hospodářská spolupráce měla být také zajištěná vznikem Malé Dohody v letech 1920-1921, ale ani tato vize nebyla naplněna z důvodu

²⁷⁴ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 307.

²⁷⁵ GRUBER, Josef. *Hospodářské poznámky k válce roku 1914*. Obzor národohospodářský XX. (1915). Praha:J. Otto. 1915, roč. XX., s. 308.

²⁷⁶ BASCH, Antonín. *Problémy hospodářské politiky*. Obzor národohospodářský XXV. (1920). Praha:J. Otto. 1920, roč. XXV., s. 118.

²⁷⁷ UHLIG, Karel. *Vývoz cukru do Anglie*. Obzor národohospodářský XXXIII. (1928). Praha:J. Otto. 1928, roč. XXXIII., s. 447.

protekcionalismu jednotlivých států. K zásadnímu momentu v celní politice došlo až odhlasováním nového celního zákona dne 14. července 1927.²⁷⁸ Negativním dopadem odtržení byla pro Československo také ztráta přímého spojení s mořem, kvůli kterému bylo odkázáno na vývoz přes cizí území. Navzdory tomu, se stále těšily velké popularitě vodní toky Labe a Dunaje, jež byly i nadále hojně využívány.

Jedním ze zásadních kroků v měnové politice byla měnová reforma A. Rašína. Ta měla vést k zastavení inflace a samostatné měnové jednotce. Tímto zásadním krokem se opravdu podařilo zmírnit vliv poválečné inflace, která trápila nejen Československo, ale i okolní státy. Celá situace se však neobešla bez střetů zájmů. Jednalo se zejména o střety ministra financí Rašína a zástupců velkých bank pod vedením Preisse proti ministrovi financí Englišovi a exportujícím průmyslníkům, kteří vyžadovali měnovou stabilizaci.²⁷⁹

Těsně po válce se uzavíraly sousedními státy kompenzační smlouvy. Ty byly později nahrazeny obchodními smlouvami s doložkami nejvyšších výhod. V poválečném období probíhal největší obchod s Německem a druhý největší obchod s Rakouskem. Aktivní obchod mělo Československo také s V. Británií, Maďarskem, Jugoslávií, Rumunskem a Švýcarskem.²⁸⁰

Nemalý vliv na vývoj obchodní situace měla také hospodářská krize, která postihla roku 1929 těžce také Československou. V předkrizových letech byla Jugoslávie, Rumunsko, Maďarsko, Polsko, Bulharsko, Řecko a Itálie velkými odběrateli našich výrobků.²⁸¹ Pokles vývozu do těchto států zapříčinil pokles cen zemědělských plodin, který vedl ke snížení kupní síly jejich obyvatelstva.²⁸² Na začátku krize narazil československý vývoz na ostrou konkurenci států, které provozovaly měnový dumping. Jednalo se hlavně o konkurenci ze strany Japonska, které znemožnilo soutěž našich výrobků na Dálném východě, v Jižní Africe a Latinské Americe.²⁸³

²⁷⁸ (R.S.) *Nový celní zákon*. Obzor národohospodářský XXXII. (1927). Praha:J. Otto. 1927, roč. XXXII., s. 485

²⁷⁹ PRŮCHA, Václav. *Hospodářské a sociální dějiny Československa v letech 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno, Doplněk, 2004, s. 58-62.

²⁸⁰ (R.S.) *Obchodní politika v Č. S. R.* Obzor národohospodářský XXX. (1925). Praha:J. Otto. 1925, roč. XXX., s. 34.

²⁸¹ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 499.

²⁸² *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 500.

²⁸³ *Překážky našeho zahraničního obchodu a jak je odstraňovati*. Obzor národohospodářský XLIII. (1938). Praha:J. Otto. 1938, roč. XLIII., s. 503.

Cílem práce bylo analyzovat zásadní jevy ovlivňující mezinárodní obchod na stránkách ON a porovnat případné nepřesnosti se sekundární literaturou. Musím konstatovat, že články a rozhledy ON prezentovaly danou problematiku poměrně přesně, i když se jednalo především o subjektivní názory, byly často patřičně podloženy věrohodnými zdroji či historickými fakty. Velmi přínosný byl i fakt, že většina článků byla napsána odborně a detailně, ale přesto pro většinu populace srozumitelně. V sekundární literatuře vydané během či krátce po sledovaném období, jsem žádné větší odchylky nezpozorovala. Co se týká literatury vydané v pozdějších letech, je patrné, že se autoři opírali o léty prověřená fakta a měli větší obecný rozhled. Z toho důvodu jsou jejich díla často více věrohodná a hlavně odproštěná od subjektivních domněnek. Na stránkách ON ale postrádám větší zastoupení rozhledů či článků, které by se věnovaly všeobecné technické rekonstrukci probíhající ve 20. letech (bytová telefonizace, nové elektrospotřebiče, rozšíření automobilu, běžící pás ve výrobním procesu etc.). ON v tomto směru informoval spíše jen o nové letecké dopravě. Vezmeme-li však v úvahu kvalitu jednotlivých článků ON v poměru k časové tísní, vychází z toho toto periodikum velice dobře.

VI. Summary

This work deals with the international trade in the period 1914 - 1938. This is an international business that was presented in the journal „Obzor národohospodářský.“ In this work describes the main phenomena affecting international trade during and after the war. As a priority is presented development in Czechoslovakia. In a lesser extent, is represented the economic situation and politics of the countries with which Czechoslovakia has trade agreements. There is described in detail mainly export and import of Czechoslovakia and its obstacles, then crisis, currency development, economic conditions and legislation. An important part of the work is too quantitative analysis of articles focusing on international trade.

VII. Seznam pramenů a literatury

Prameny

GRUBER, JOSEF. a kol. *Obzor národohospodářský*. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1914, roč. XIX. - 1925, roč. XXX.

HODÁČ, FRANTIŠEK. a kol. *Obzor národohospodářský*. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1926, roč. XXXI - 1933, roč. XXXVIII.

HODÁČ, FRANTIŠEK. a kol. *Obzor národohospodářský*. Praha: Tiskem a nákladem Pražské akc. tiskárny, 1934, roč. XXXIX - 1937, roč. XLII.

KLIMECKÝ, VLADIMÍR. a kol. *Obzor národohospodářský*. Praha: Tiskem a nákladem Pražské akc. tiskárny, 1938, roč. XLIII.

Literatura

FALTUS, JOZEF. et. PRŮCHA, VACLAV. *Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. stol.* Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta národohospodářská, 1996. ISBN 80-7079-931-5.

FALTUS, JOZEF. et. PRŮCHA, VACLAV. *Hospodářské dějiny*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta národohospodářská, 1992. ISBN 80-7079-674-X.

PRŮCHA, VÁCLAV. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, I. Díl období 1918-1945, Brno: Doplněk, 2004.

KLAUS, VÁCLAV et al. *Alois Rašín – český politik, právník a národohospodář*. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. ISBN 80-86547-21-3.

VIII. Přílohy

Příloha č. 1

Kvantitativní analýza článku a zpráv zaměřených na mezinárodní obchod v Obzoru národohospodářském

Ročník	Celkový počet větších článků	Počet článků zaměřených na mezinárodní obchod	Procentuální vyjádření [%]
1. 1914	22	1	4,5
2. 1915	21	2	9,5
3. 1916	16	2	12,5
4. 1917	22	4	18,2
5. 1918	22	3	13,6
6. 1919	26	2	7,7
7. 1920	24	2	8,3
8. 1921	24	4	16,6
9. 1922	24	3	12,5
10. 1923	27	5	18,5
11. 1924	29	1	3,4
12. 1925	50	9	18
13. 1926	44	16	36,4
14. 1927	41	11	26,8
15. 1928	26	5	19,2
16. 1929	60	9	15
17. 1930	38	8	21,1
18. 1931	37	10	27
19. 1932	27	7	25,9
20. 1933	23	4	17,4
21. 1934	45	9	20
22. 1935	29	4	13,8
23. 1936	39	7	17,9
24. 1937	35	7	20
25. 1938	40	2	5